

Z OBSAHU

P. Wittlich: Dějepis umění dnes 1
J. Kroupa: Dějepis umění dnes 2
L. Kesner: Valná hromada UHS
Přehled výstav v r. 1993 v ČR
I. Muchka: Počítačová gramotnost
R. Ayres: Knihovna CEU
L. Konečný, M. Petříček, T. Vlček: CEU-Nová
příležitost pro dějiny umění
Odborná setkání, recenze výstav a expozic,
In memoriam, Nadace, Informace pro členy
UHS, Program přednášek CEU na r. 1993-94

EDITORIAL: "GREAT EXPECTATIONS"

Titul klasické knihy Charlese Dickense je vhodný pro tuto úvahu hned ze tří důvodů. Za prvé proto, že "nadějně vyhládky" jsou výrazem našeho optimismu, bez kterého bychom se této vydavatelské činnosti nemohli věnovat. Za druhé proto, že vzdělaným čtenářům Vašeho typu bude hned jasná i sebeironie, které se tímto titulkem, s jeho aluzí na chudinu v období kapitalismu 19. století vědomě dopouštíme. A za třetí, nač si to zakrývat, i pro to, že "expektace" jsou módním pojmem a my bychom chtěli být i čtenářsky atraktivní v dnešní stupňující se soutěži masmédií. S novou grafickou úpravou Bulletinu by chtěla jeho redakce začít do něj zařazovat i některé větší příspěvky a články, které je možné eventuelně doprovázet i několika ilustracemi. Zároveň bychom chtěli zahájit diskusi o některých nových tématech, např. z oblasti právních, ekonomických, technických a pod. a přinášet v určitém rozsahu i informace ze zahraničí. Nebrání se ani oborově přiměřené inzerci. V odůvodněných případech je možné uvažovat i o vložení další dvoustrany s drobným tiskem, který by umožnil zveřejnění určitých dokumentů "in extenso". Věříme, že nám z právě uvedených důvodů odpustíte velmi úsporný typ písma, který jsme byli nuceni zvolit.

Na Bulletinu ale také zůstává celá řada věcí neměnných: zejména dobrovolnost a filantropičnost celého projektu. Bulletin je celý (včetně grafické úpravy a sazby) připravován bez nároku na jakoukoliv finanční odměnu a náklady na tisk, které představuje velmi jednoduchá rovnice "papír + xerox" hradí Společnost z členských příspěvků. Nabídka přispívat do Bulletinu platí všem bez omezení včetně omezení, které by pro někoho mohl znamenat autorský honorář - zná někdo svobodnější vyjádření názoru než na platformě, která si jej nezavazuje finančními výhodami?

Co se týče techniky odevzdávání příspěvků, je možné je předávat jak v podobě strojopisu, tak i jako počítačový text (některé na disketách, protože pro případné uživatele systému Apple se nabízí možnost poskytnout nám je i "přímo" po sli Apple Talk, tedy bez kopírování přes diskety).

Z OBSAHU PŘÍSTÍHO ČÍSLA

E. H. Gombrich, D. Veselý, C. Pendergast ad.

Uvažovat o současném charakteru dějin umění má nejméně dva podstatné aspekty. Nejnáléhavější jsou problémy dějin umění v "první linii", všechny ty otázky složitosti fungování našeho oboru v živé současnosti, při restitučních sporech, při hledání nových způsobů jak uplatnit potřebné nároky památkové péče a ochrany jak zajistit "zviditelnění" dějin umění v nové společnosti, jak překlenout publikační propasti, jak umožnit materiálně, aby vyrostlo nové pokolení českých historiků umění a mnoho dalších.

Tím vším žijeme ze dne na den, takže pod přívalem nových situací se nutně zdá, že není ani čas, ani naléhavá potřeba zabývat se "akademickými" dějinami umění, zamýšlením se nad jejich subtilními metodologickými problémy, nad jejich duchovními strategiemi. Určitě nestačíme udělat všechno, ale měli bychom si uvědomit, že praxe a teorie spolu opravdu souvisí a že se zásadně nevyplácí je od sebe odtrhovat a podceňovat jedno nebo druhé.

Orientovat se v metodologii současných dějin umění nemusí být zase tak obtížné, jak se na první pohled zdá. Pro první informaci stačí vyhledat správnou literaturu. Kupříkladu příručku Kunstgeschichte - Eine Einführung, vydanou Hansem Beltingem, Heinrichem Dillym, Wolfgangem Kempem, Willibaldem Sauerländerem a Martinem Warnkem v Reimerově vydavatelství v Berlíně roku 1988 již ve třetím vydání. Zde se v

oddíle věnovaném interpretaci uměleckého díla dočteme o deseti metodách a přístupech, užívaných v dnešních dějinách umění. Jsou to:

1. Formálně analytická a formálně historická metody (forma - struktura - styl), napsal H. Bauer,
2. Ikonograficko-ikonologická metoda (obsah a tvar), napsal J. K. Eberlein,
3. Uměleckohistorická hermeneutika, napsal O. Bätschmann,
4. Dílo v kontextu, napsal H. Belting,
5. Recepčně estetický přístup (umělecké dílo a divák), napsal W. Kemp,
6. Semioticko-signační metoda (umění jako znak), napsali R. Duroy a G. Kerner,
7. Analytický uměleckopsychologický přístup, napsal H. Kraft,
8. Sociálněhistorický přístup (umění a společnost), napsal N. Schneider,
9. Feministický přístup (dějiny a pohlaví), napsala E. Spiekernagelová,
10. Mezioborový přístup (dějiny umění a jejich sousední disciplíny), napsal H. Dilly.

Každá z těchto metod a přístupů má pochopitelně svůj okruh pojmů a zasahuje různou problematikou, to co je označované jako metoda má zároveň jisté universalistické pretence. Právě otázka, do jaké míry legitimují tyto metody a přístupy dějiny umění jako celek je nejzákladnější, pokud nezaujmeme jenom pragmatické stanovisko, že každá z nich je na něco dobrá a že si historik umění může z nich vždy vybrat podle toho jakou látku zpracovává. Tato situace

se zdá odpovídat obecnému principu pluralismu, pluralismu v naší postmoderní době, ale i při všeobecné benevolenci a individualismu, hlodají v nás určité pochyby, zvláště když si vzpomeneme na někdejší postavení dějin umění mezi humanitními obory.

H. Dilly, v úvodu ke zmíněné standardní německé příručce, charakterizuje dnešek takto: "Umělečtí historikové pracují s intersubjektivně racionálně přezkoumatelnými poznatky. Od nějaké teorie pro svou oborovou a věcnou oblast jsou však ještě hodně vzdáleni. Pracují s teoretickými fragmenty. To znamená, že jde o části souvisejících konceptů. Ty v minulosti stále vznikaly, ale dnes jsou zpochybňovány víc než kdy jindy. Ostatně musí takový malý obor vyvíjet nějakou vlastní teorii? Nebylo by přiměřenější, kdyby potřebného teoretizování bylo dosaženo v kontextu rozvíjející se teorie věd o člověku?"

Dillyho závěr zní šalamounsky, ostatně řada dnešních pokusů o teorii dějin umění se vskutku na obecně antropologických teoriích orientuje. Ale může to také vyvolávat dojem jakéhosi hledání alibi. V každém případě by asi bylo záhodno, vedle výpočtu dnešních metodologických variant, se snažit o soustředěnější

diferenciaci, hledat výraznější dominanty a v jejich soupeření pak spatřovat i charakteristický metodologický problém dneška.

Příležitost k tomu nabízí jiná publikace, tentokrát z angloamerického prostředí, *Visual Theory, painting and interpretation*, kterou vydali Norman Bryson, Michael Ann Holly a Keith Moxey v roce 1991 jako sborník z konference o interpretaci. Také zde se uplatnila širší paleta přístupů (včetně feministického, zastoupeného L. Nochlinovou), systémem kritických koreferátů zde však napomohl k tomu, že se začala rýsovat určitá názorová polarita, diferencující společný zájem. Editoři upozorňují v úvodu na dva odlišné základní přístupy k vizuálnímu zobrazování, které se projeví u účastníků konference.

První je tradiční, vychází z aristotelského způsobu definice umění, kdy umělecká pravda je chápána jako transhistorická, sdílená všemi lidskými bytostmi v odkazu na jejich "přirozené" perceptuální nebo fenomenologické předpoklady. Porozumění zobrazení je zde tedy ve svém jádru vázáno na uznání univerzálních lidských schopností, chápáných jako psychické procesy, které jsou bezčasové. Druhý přístup se soustřeďuje na vztah dílo - divák, který předpokládá interpretaci, protože jejich horizonty jsou časové, historicky odděleny. Zobrazení je zde chápáno jako záležitost konvence, nikoli podstaty. Jeho hlavním zdrojem je sociální diferenciace společnosti, proto ho nelze zakládat ani v percepci, ani ve fenomenologické zkušenosti světa. Umělecké dílo je plně definováno historickými podmínkami svého původu a své recepce.

Na tomto bitevním plánu se na konferenci rozhořela

bitva, která by se sice také možná dala charakterizovat jako staronová bitka mezi "estetiky" a "historiky", ale i tak zaujme pozorovatele moderní výzbrojí obou stran a zejména způsoby seskupování do jednotlivých táborů. Militantní zastánce druhého přístupu N. Bryson, mluvící ve prospěch sémiologie, zavrhl fenomenologii a slavného Gombricha demaskoval jako vrcholného perceptualistu. K jeho ostře kritickému tónu velmi přispěla i R. Kraussová, zaujímající rovněž radikální sémiologické stanovisko, deklarující úplnou nezávislost znakové operace na předmětném světě pokud jde o ustanovování významu (oproti tradičnější sémiologii ikonu). Zajímavé je, že tato přísně arbitrární pojetí uměleckého znaku se prohlašují za ryze historická. Bryson to trochu komplikuje svým pojmem "power" (síla, moc), ale i ten je chápán jako integrální součást sémiotické struktury výtvarných umění a vztahuje se ovšem i na samotnou interpretaci, která nemůže být nějakým zcela nezaujatým výkonem.

Na druhé straně barikády se ocitli známí teoretici jako R. Wollheim, M. Podro (který zde zajímavě vysvětlil pojem *disegno*) a částečně i A. Danto. Wollheim zkomplikoval sémiologům situaci, když při rozboru klíčové otázky týkající

se recepcce uměleckého díla upozornil na to, že je dost sporné zásadně oddělovat od sebe jeho tvůrce a diváka, protože ve skutečnosti umělec je už také prvním divákem svého díla a tvůrčí proces je tedy "podvojný" nebo "dvojnásobný". To umožňuje vidět dílo jak v "univerzálních", tak i "historických" kontigencech. D. Summers, zabývající se problémem konceptuálního obrazu, substituce a "reálné metafor" doplnil tuto propozici freudovskou analogií, když akt substituce pochopil v prostorových termínech, tedy jako aktivní účast lidského těla. Tato realita předchází podle Summerse operacím jazyka a proto nelze umění jenom redukovat na jazyk, který je ovšem plně saturován v sociálním prostoru.

Jestliže H. Dilly přivolává nějakou obecnou teorii věd o člověku, která by spasila dnešní dějiny umění v jejich fragmentovanosti, pak zmíněná diskuse ukázala, že to je zbožné přání, protože taková obecná teorie je zpochybňována v protikladu radikálně sémiologických a fenomenologických stanovisek. Překroč-li historik umění ryze pragmatický horizont své práce, dostane se rovnou do "země nikoho", do kanonů zneprátených teoretických mocností. Anebo je právě v tom nějaká jeho vlastní šance?

Jiří Kroupa: DĚJINY UMĚNÍ DNES

druhy (video, fotografie, kino, umělecká díla v epoše jejich digitální reprodukce) a další a další témata (modely umělecké výměny; muzea a dnešek; Berlín, jeho minulost a budoucnost), která vesměs svědčí o rozsáhlosti badatelského programu současných dějin umění; ty se navíc stále více otevírají i mimo evropským civilizačním okruhům. Avšak kongres byl i do jisté míry "veletrhem" - veletrhem umělecko-historického "femesla", prezentací různých projektů a přehlídkou prací z vybraných nakladatelství. A novinové články neopomněly s jistotou škodolibostí dodat, že za tímto leskem byly ukryty nepřehledné posluchárny universit, nedostatek finančních prostředků pro každodenní práci menších muzeí, památkové péče apod.

Jaká je tedy metodologie dějin umění v současnosti? Nebude na škodu, jestliže si připomeneme dnes tak módní termíny jako jsou "postmoderna" a "postmodernismus". Připomínám to proto, že jedna z vlivných koncepcí postmodernismu jako určitého způsobu nazírání na svět, myšlení a tvořivé činnosti je spojena s francouzsko-německým tandemem J. Fr. Lyotard - Wolfgang Welsch. Pro Welsche je postmodernismus způsobem chování a jednání (*Verhaltensweise*) radikálně pluralistickým, který se mnohovrstevnatě a mnohotvárně dívá na tento mnohovrstevný a mnohotvárný svět kolem nás. Je možné použít tento nový způsob nazírání v institucích, které jsou spjaty s "modernou", tj. v tradičních od sebe oddělených oborech, v tradičních od sebe žánrově odlišených metodách a v tradičních obsazích pojmů? Jistotou odpověď dával již na počátku diskuse o postmoderně Th. S. Kuhn. Jeho práce (která údajně leží na stole svých obdivovatelů B. Clintonu a Al Gora ve Washingtonu) plodovala především pro změnu obsahu paradigmat. V dějepise umění na ní velmi kompetentně odpověděl svého času Ernst H. Gombrich i Jan Bialostocki. Já bych se chtěl proto zastavit spíše jen u dvou aspektů. Tím jedním je "interdisciplinarita zdola", tím druhým vztah dvou příbuzných humanistických disciplín v současnosti, dějin umění a historie.

"Interdisciplinarita zdola" je termínem, který použil Jürgen Mittelstraß k označení myšlení, jenž ve vědě používá kombinaci několika metod téže disciplíny (*Querdenken*). Tímto myšlením si můžeme položit otázky, které si zatím nikdo v naší disciplíně nepoložil a zjišťujeme postupně to, co naše disciplína ani dosud nevěděla. Německý sociolog Müller-Dooch podobnou situaci popisuje, když vytváří podobnoství o "domu, v němž jsou uvnitř otevřené dveře". Takový dům má svou vnitřní pluralitu, v každé místnosti se zkoumá určitý problém a používá se určitých metod a technik, ale jednotlivé pokoje nejsou od sebe uzavřeny; soused do nich může vstoupit, může diskutovat o svých i sousedových

JACQUES LE GOFF: EXISTUJE STŘEDOVĚKÝ ČLOVĚK ?

Přednáška na toto téma proslovil 16. listopadu 1992 ve Francouzském institutu v Praze přední francouzský medievalista Jacques le Goff. V protikladu ke starším názorům H. Pirenna a M. Blocha, kteří odmítali zobecněný model kolektivní osobnosti, se pokusil Jacques le Goff rozkrýt za pojmem středověkého člověka typy, s nimiž se středověká společnost ztotožňovala během svého vývoje, které přijímala jako vzory definované náboženstvím a učenou teologií.

Poukázal nejprve na převratnou změnu, která se udála ve 13. století, když se vedle člověka věčně zkoušeného a tvrdě pracujícího, jehož biblickým obrazem byl především Job, postavil trpící Syn boží-Bokstný Kristus, a pozemský člověk se svým utrpením se mu připodobnil: např. francouzský král Ludvík IX. po katastrofálním neúspěchu své druhé křížové výpravy byl srovnáván s ponížným Kristem, jehož obraz se stal symbolem křesťanství. V nutně stručné zkratce charakterizoval dále hlavní kategorie, v nichž se obraz středověkého člověka utvářel a pokusil se tak osvětlit co vedlo např. k vzniku obrazu *člověka-poutníka*, k obrazu *člověka-kacířníka*, jak byl chápán vztah mezi duší a tělem nebo srdcem a smysly, jak opozice mezi dobrem a zlem, mocným a ubohým, milosrdenstvím a nenávistí. Nastínil obraz *člověka jako mikrokosmu* v učení filosofů ze Chartres i dělení lidí na *oratores*-*belatores*-*operatores*, upozornil na specifika člověka-obyvatele města a také na místo žen a židů v křesťanské společnosti. Nakonec odhalil hlavní obsese křesťanské společnosti, mezi něž řadil zejména obsese neviditelného a nadpřirozeného, zářáku, vědomí hříchu, symbolického myšlení, spojeného s obsesí čísem, barvou, snu a konečně i obsese revolty a svobody.

Přednáška, zahájená srdečnou vzpomínkou na počátky vlastní vědecké dráhy, započaté v osudových měsících let 1947-1948 právě v Praze, byla příliš krátká na to, aby dovolila hlouběji proniknout do některého z nastíněných témat a nedostatek času zabránil závěrečné diskusi. Přesto bylo setkání s Jacquesem Le Goffem, předním představitelem nejvýznamnější historografické francouzské školy, spjaté s proslulým časopisem *Annales* a vedoucím katedry středověkých studií na pařížské Vysoké škole sociálních věd cenné a inspirativní. Čtenář jeho nedávno český vydaný syntézou středověkých dějin (*Kultura středověké Evropy*), si tak mohl doplnit tuto Le Goffovu práci z r. 1964 o poznatky z dalšího směřování autorova badatelského zájmu. Je pochopitelné, že autorovo bádání vychází především z modelu středověké společnosti ve Francii 11.-13. století, který by každý medievalista měl chápat a znát a je také pochopitelné, že je na nás, abychom si jej rozšířili o zkušenosti z našeho pozdně středověkého středoevropského prostoru.

K. Benešová

Tradiční symposium v Olomouci

Ve dne 18.-19. II. 1992 se uskutečnilo již IX. symposium Historická Olomouc (dříve Historická Olomouc a její současné problémy), tentokrát zaměřené na otázky pronikání renesance a humanismu do českých zemí, zvláště na Moravu a do Olomouce, uspořádané zdejší katedrou dějin umění. Na úvod promluvil představitel FF Univerzity Palackého děkan prof. PhDr. Ludvík Václavěk, CSc. a proděkan doc. PhDr. Jindřich Schulz, CSc. Zdůraznili dlouhou tradici těchto setkání a jejich významný přínos pro Olomouc, v současnosti zejména vzhledem k zde obnovenému studiu dějin umění. Předneseny byly následující příspěvky (v daném pořadí): E. Petrů, *Co je renesanční literatura?*, D. Libal, *Renesance - stěžejní projev olomoucké kultury*, M. Kouřil, *Byl v Olomouci humanismus gotický?*, J. Holínková, *K problematice židovských škol v předbřlohorském období na Moravě*, L. Hrabová, *Kámen mudrců Jana z Pernštejna*, R. Chadraha, *Křesťanský humanismus a olomoucké památky renesanční doby*, L. Milčák, *Ke stavebním dějinám zámku v Tovačově*, J. Muk, *Křídlovský letohrádek Vladislava Jagellonského*, J. Maliva, *Nález rané renesančních maleb v Mohelnici*, Z. Bláhová, *K městskému stavitelství v Olomouci na přelomu 15. a 16. století*, H. Myslivečková, *Pracovala huť Benedikta Rieda v Olomouci?*, M. Tognier, *Obraz Nesení kříže v kroměřížské galerii*, I. Hlobil, *Olomoucký biskup Stanislav Thurzo a renesance*, E. Šelčáková, *Jan Günther a tradice moravské ilustrované knihy*, A. Žurek, *Osobní znamení obyvatel Olomouce 15. a 16. století*. Celkově lze hlavní přínos symposia chápat

Tázáme-li se po metodologickém postavení disciplíny dějin umění v současnosti, jistě bude nejlepším začátkem podívat se na ohlas, který měl XXVIII. mezinárodní kongres dějin umění v Berlíně. V německých sdělovacích prostředcích vzbudil značnou pozornost: nepochybně i proto, že byl organizován po sjednocení Německa a že dějiny umění se tradičně jako "německá" disciplína cítí. Z novinových článků dokonce vyznívala i jakási pýcha na velkorysost tohoto podniku. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* se domnívala, že v Berlíně byla etablována nová disciplína, která vyšla ven z esoterických a exklusivních badatelů a představila se světu jako moderní humanitní disciplína současnosti (s tím vším, co k tomuto pojmu v kladném i záporném smyslu patří, tj. reklama, využití špičkové technologie a computerizace, svět médií a existence umělecko-historických "hvězd" oboru, ale také módnost metod). V některých článcích v denním tisku byla však cítit i jakási lítost nad tím, že nebyl vytyčen nějaký jednotný směr bádání, že nebyla ukázána moderní, vládnoucí metoda, ale že naopak celý kongres byl přehlídkou nejrozumnějších badatelských přístupů (od znelectví využívající nejmodernější techniky, přes prvky ikonograficko-ikonologické, historicky antropologické až po fixování "náhražkových programů, jakými jsou regionalismus či feminismus).

Skutečně: zadíváme-li se do programu kongresu, nalezneme zde velká témata (formy umělecké výměny; mimesis před a po 1500; tradice a moderna v islámském a asijském umění, regionální a nadregionální v umění střední a východní Evropy); nové problémy (problém Rembrandta a jeho atelieru; dvorský ideál a smyslová zkušenost; umění kolem roku 1800); nové umělecké

v dalším ozřejmění světočinného postavení Olomouce v procesu pronikání renesančního humanismu a renesančního umění do českých zemí. V auditoriu byla sympatická převládající účast studentů - vklad do budoucnosti. Ti následně v tisku kritizovali absenci referujících z Prahy a Brna; žel na poslední chvíli účast museli omluvit J. Homolka, Fr. Šmahel, J. Válka ad. Finanční podporu poskytla olomoucká nadace Societas incognitorum, reprezentovaná PhDr. M. Perutkou. Přítel, jubilejní symposium (v roce 1994) má být věnováno poznání Kláštera Hradisko.

Ivo Hlobil

PLZEŇSKÉ SYMPOZIUM A SBORNÍKY

Ve dnech 11.-13. března proběhlo každoroční mezioborové setkání zájemců o problematiku kultury XIX. století, letos pod názvem *Sacrum et profanum*. S příspěvky z oblasti výtvarného umění a architektury na sympozium přišli: Hana Hlaváčková (*Sacrum et profanum ve středověkém umění*), Zdeněk Hojda (Pomník - svatyně národa), Helena Lorenzová (Blank: *sacrum et profanum*), Taťána Petrasová (Symbolika svátosti v programu dostavby katedrály sv. Víta), Alena Pomajzková (Polibek smrti), Roman Prah (Adorace obrazů a obrazy adorace), Jindřich Vybrál (Sakrální v profánním. Přenos forem a významů v inženýrské architektuře 19. století) a Pavel Zatloukal (*"Sátník"* aneb nad obrazností mluvy 19. století. O dobové brněnské architektuře).

U příležitosti sympozia začaly být distribuovány dlouho očekávané sborníky z předchozích setkání, a sice: Čechy a Evropa v kultuře 19. století (z r. 1990) a Umění a civilizace jako divadlo světa (z r. 1991). Pro přehled o dosavadních sbornících sdělujeme případným zájemcům, že k dispozici je omezený počet výtisků následujících titulů:

I/ Národní galerie, palác Kinských, Staroměstské nám., sklad (přip. stánky v expozicích): Divadlo v české kultuře 19. století (doprodáno, 10 Kč), Povědomí tradice v novodobé české kultuře (doprodáno, 10,50 Kč), Člověk a příroda v novodobé české kultuře (doprodáno, 10,50 Kč) a konečně Prameny moderní české kultury (2 sv., 74 Kč). Čechy a Evropa stojí 95 Kč.

II/ Ústav pro hudební vědu (Puškinovo nám. 9, Praha 6) a knihkupectví Regula Pragensis, Jiřská ul.:

Průmysl a technika v novodobé české kultuře (doprodáno, 29 Kč), Sen a ideál (doprodáno, 29 Kč), Smích v umění (doprodáno, 29 Kč). *Umění a civilizace jako divadlo světa* stojí 50 Kč.

rp

BRŇENSKÉ KOLOKVIUM

Jako jedno z prvních oborových setkání nového roku se v brněnské Moravské galerii dne 11. ledna uskutečnilo uměnovědné sympodium pod názvem *"Ex praeterito praesens"* (umění a současnost výzkum). Rozhodující impuls poskytl - po dvacetileté klauzurní sbírkě - příležitost otevření stálé instalace starého umění v rekonstruované části jedné z nejkrásnějších barokních budov městského historického centra - v Místodržitelském paláci. Vzhledem k tomu, že organizátorům šlo v prvé řadě o to, vzbudit pozornost pokud možno široké profesionální obce, ocitla se v tématickém záběru kolokvia (také s ohledem na obsah expozice) problematika umění od období středověku až po 19. století. Netřeba zastírat, že ve druhém plánu byl rovněž záměr upřít pozornost odborníkům na materiál, který načas zmizel ze zorného pole jejich badatelského zájmu a učinit jej opět předmětem specializovaných diskusí.

Původní dramaturgický záměr se díky vzorné účasti podařilo beze zbytku naplnit. Úvodní medievalistický blok otevřela H. Hlaváčková úvahou o funkci středověkého obrazu se zřetelom k současnému způsobu jeho galerijní prezentace demonstrováné jmenovitě na příkladu brněnské Madony svatotomáské. Také J. Homolka zvolil téma, které evokovalo specifický kontext, a sice problematiku rukopisů královny Elišky Rejčky sledovaný především z hlediska jejich ikonografických invencí. Obraz Nesení kříže ze zámecké galerie v Krončovicích byl obsahem monograficky koncipovaného příspěvku M. Tognera, v němž se zaměřil rovněž na hypotézu o jeho původním určení. Osobností dosud neznámého sochaře počátku 16. století Hanse Saphaye a

problémech a může si vypůjčit jeho nářadí. Pro historika umění tato myšlenka není tak zcela nezajímavá, jestliže si vzpomeneme na Gombrichův imaginární portrét Warburgova institutu v Londýně. Ale jsou známé případy nejen z dějin umění, kdy jednotlivé metody a přístupy zápasily proti sobě a označovaly se navzájem střídavě za zastaralé, překonané či naopak heretické. Avšak jediné uznání mnohosti a rozdílnosti metod a teorií, jejich kombinace, jejich vzájemné působení i vědomí jejich nesouměřitelnosti může posunout hranice našeho poznání. Mohou se objevit obavy, že takto pojetý metodologický pluralismus znehodnotí disciplínu, že ta nebude mít pevné hranice a bude snáz likvidovatelná. Obor dějin umění je však organizačně stabilizován a ona zmíněná pluralita neznámá jeho rozpuštění anebo dokonce změnu jeho předmětu, ale spíše rozšíření a prohloubení našich znalostí o tomto předmětu.

Dalším krokem - zřejmě tím ještě obávanějším - však je, že tento tolerantní přístup vůči konkurujícím si metodám a interpretacím uvnitř našeho domu, naší vlastní disciplíny, implikuje i spojení s "domy na stejné ulici", tj. s jinými humanitními vědami. To znamená komunikaci a diskusi s historií, sociologií, historickou antropologií, sémiotikou apod. Rád bych zde uvedl příklad z brněnského prostředí, kde se po léta snažil o podobný interdisciplinární přístup historik Josef Válka. Od roku 1990 je na Masarykově univerzitě realizována výběrová přednáška pro posluchače filozofické fakulty - a jak se zdá, vcelku oblíbená, jestliže za kritérium označíme přeplněný kinosál na fakultě - historika (prof. Válka), hudebníka a muzikologa (doc. Štědrňák) a historika umění (dr. Kroupa). Zde se více méně v improvizovaných diskusích ukazuje nad vztahem modernismu a postmodernismu od 16. století do současnosti mnohost přístupů a mezioborových názorů na řešení určitého problému. A je třeba říci, že je to zajímavé a inspirující zejména pro nás, kteří tuto diskusi vedeme... a doufám, že snad i pro poslouchající studenty.

Tímto způsobem by se mohla vytvořit i určitá koalice příbuzných oborů. Podle slov severoamerického historika kultury a civilizací, Roberta Damtona, nová konfigurace oborů sice může zjasnit oddělení jednotlivých disciplín, zato však povede k inovaci: jednodimenzionální zkoumání přitahuje a následkem bude překonáno vědeckým porozuměním symbolického kulturního systému jako společného jádra humanitních věd. To však vyžaduje, aby dějiny umění produktivně využily svého charakteru viceparadigmatické disciplíny. Pluralita tendencí, metodických postupů i kladení si jiných otázek není totiž příznakem krize, ale předností současného vědění. Na rozdíl od doby, kdy se v "metodických" školách hledal jednoznačně vymezený předmět zkoumání, kdy se teoreticky propočítávala základní paradigma (kontinuita a diskontinuita výtvarných forem, styl, struktura, originalita apod.) a kdy veškeré úsilí spočívalo v tom etablovat dějiny umění jako jednoznačně definovatelnou disciplínu (např. Wölfflin, Wickhoff, Riegl, Focillon, ale nakonec i mladý Panofsky), dnes nejde ani tak o vytýčení hranic oboru, jako spíše o přesnější zkoumání všeho toho, co souvisí s uměleckým dílem v minulosti i přítomnosti. Ještě naši učitelé se přeli o to, kde jsou hranice mezi tím, kdy jde "ještě" o dějiny umění a kdy "již" ne. Ale před časem plédoval Ernst Gombrich pro pluralismus v dějepise umění a jeho poslední výbor prací ve francouzštině nese název *Ecologie des images*. V jeho úvodu staví Gombrich paralelu mezi ekologií jako vědou o vztahu člověka a jeho okolí navzájem a ekologií umění jako disciplínou dotýkající se uměleckého díla a jeho okolí. Spolupráce různých metodických postupů prohloubených do dříve nevidaných jenností (např. bádání o Rembrandtovi, v němž se uplatňuje precizní znalosti spolu se zkoumáním života Rembrandtova atelieru u Svetlany Alpers) je dnes v dějepise umění častější než jindy. Zejména nové práce italské jdou v tomto směru daleko a Salvatore Settis mohl dokonce rekonstruovat ztracený Giorgionův originál a vysvětlit jeho význam. Dějiny italského umění z poslední doby jsou potom dokonalou kombinací různých paradigmat, různých koncepcí a různých autorů, kteří dávají dohromady naprosto nový obraz epochy. Jiné práce severoamerické a německé (W. Kemp, H. Bredekamp) lze do tohoto výčtu jen přidávat.

Co se zde v dějinách umění děje? Jde o novou metodologii? Berlínský historik barokní architektury Hellmut Lorenz tomu odporuje. Podle něj jde o všestranné využití všech uměleckohistorických metod, všech paradigmat a pramenů, které nám pomohou historicky objasnit umělecké dílo. A sám Lorenz nově propočítává s novým argumentačním materiálem starou Burckhardtovu myšlenku o dějinách umění jako dějinách úloh. A jeho práce znamenají přitom skutečný průlom do tradičního pojetí dějin barokní architektury ve střední Evropě.

Interdisciplinarity zdola vede nakonec zákonitě ke hranicím dějin umění, směrem k dalším humanitním vědám. "Modernistický" přístup by zde mohl optimisticky hovořit o posouvání hranic, anebo naopak pesimisticky o likvidování vlastní disciplíny. Mnohem spíše se jedná o prostupnost hranic. Každá věda má své jádro a další plochu, na níž se střetávají ostatní humanistické disciplíny. A právě tato plocha je - jak se zdá, pro řadu současných autorů přitažlivá, protože právě zde se kladou otázky dosud nekladené a přístupy dosud nepoužívané, které však mohou produktivně zasáhnout jádro disciplíny.

II.

Jedno ze současných témat v metodologii dějin umění je vztah dějin umění, historie a dějin kultury. V 19. století se vytvářely dějiny kultury jako samostatná disciplína na pomezí historie a dějin umění (např. u Jakoba Burckhardta a J. Huizingy), ale většinou kontily v popularizujících knižních formách rozličných "obrazů z dob" a slovy V. Richtera v kulturněhistorické třešti faktů. Nakonec i významný představitel oboru, jakým je Ernst Gombrich hovoří o tom, že historik kultury není vědec, ale je učenec. Na přelomu 19. a 20. století však byly uskutečněny dva pokusy vymezit dějiny kultury, které se pokoušim v následujícím opsat termíny "socio-kulturní" a "imago-kulturní" dějepis umění. Není to proto, abych zaváděl nové termíny, ale proto, abych stanovil základní hlediska jejich odlišení.

a) Dějiny umění "socio-kulturní"

začínají samozřejmě Wilhelmem Diltheyem, ačkoli ten byl především historikem. Je to proto, že tyto dějiny kultury jsou vlastně vědou historickou a jako taková se dostávají na pole dějin umění. Diltheyovo dílo se dostalo do módy v Německu zejména v 70. letech našeho století, kdy se pokračovalo ve vydání jeho sebraných spisů dosud neznámým materiálem ukazujícím autentické Diltheyovo myšlení. Teprve pozvolna se tak před námi vynořuje Diltheyův badatelský program v mnohém odlišný od obrazu, který mu dali jeho žáci pojmem "filozofie života". Roku 1990-1991 vyšly Diltheyovy přednášky k metodologii z let 1864 - 1903, které sice ve své době byly známé v akademickém prostředí, které však po jeho smrti "zásluhou" jeho žáků upadly v zapomnění. Diltheyův systém se nám dnes jeví jako organicky vyrůstající z pozdního osvícenství, Millova pozitivismu a zčásti z německého historismu.

Jak se ukazuje, největší nedorozumění z Diltheyovy koncepce vyvěrá tam, kde jsou duchovní vědy ztotožňovány s Hegelovým "duchem" anebo jakousi jednotou světa. Dilthey použil pojem duchovních věd podle Johna St. Milla k jejich odlišení od věd přírodních a ve svých přednáškách použil k osvětlení tohoto termínu i dalších jako společenské vědy, morální vědy, humanitní vědy apod. Jemu nejbliže byl ovšem pojem historicko-spoolečenské vědy, jejichž předmětem jsou dějiny a společnost a jejich metodou historická a komparativní přístup. Dilthey rozlišil duchovní vědy do tří skupin: základní tvořila psychologie, antropologie a geografie (v tom je další pozůstatek Diltheyova pozitivismu), druhou tvořily různé systémy kultury a třetí skupinu tvořily vědy o vnější organizaci společnosti (např. rodina, stát, církev apod.). V rekonstrukci historické skutečnosti se posléze srovnávaly menší skupiny až větší struktury a byly hledány vzájemné podobnosti systémů dějinného celku.

Jak známo, byl Diltheyovou koncepcí ovlivněn Max Dvořák, který do rámce duchovních věd započl výtvarná díla a sledoval jejich vztah k jiným systémům kultury. A podobně jako u Diltheye i u Dvořáka došlo k podobnému nedorozumění, když jeho žáci nazvali jeho pojetí "dějiny umění jako dějiny ducha", případně jako "projev ducha". Dvořákovi podobně jako Diltheyovi šlo

spíše o dějiny umění jako dějiny humanity, dějiny společnosti apod. a to ještě spíše ve formě vztahu diskontinuity uměleckých děl k historické kontinuitě lidské společnosti, čehož si všiml již ve svých metodologických přednáškách V. Richter.

Odtud však můžeme sledovat socio-kulturní dějiny umění buď jako dějiny společnosti nnapř. u Fr. Antala, A. Hausera aj., anebo dnes častěji jako vztah tvorby uměleckých děl k objednatelům, k různým institucím anebo jednotlivým myšlenkovým proudům. První Diltheyova myšlenka se ovšem v těchto pracích ztrácí: ačkoli Dilthey byl kritikem Hegelova celostního systému, přece jen se domníval, že na určité úrovni srovnání struktur by mohla být jednota celého systému kultury přece jen nalezena. Zaznívá zde tak trochu předjatá myšlenka dějin mentalit francouzské školy *Annales*. Její představitelé se sice k Diltheyovi nehlásili, vycházeli však z podobných zdrojů jako on. Dnes tato škola ve formě "nové historické školy" dosti výrazně ovlivňuje socio-kulturní orientaci některých historiků a historiků umění (např. C. Ginzburg, S. Settis, R. Darnton, Kr. Pomian aj.) anebo práci jiných historiků umění s porozuměním přijímá, jak je to patrné z její encyklopedie (např. P. Francastel, Fr. Haskell, H. Damisch aj.).

Celkové pojetí socio-kulturní orientace se proti původní Diltheyově koncepci samozřejmě výrazně pozměnilo. Zůstává však úsilí o reálné, konkrétní sledování vztahu mezi historií, uměním a kulturou. Z našeho prostředí můžeme do tohoto konceptu dát např. monografii P. Preisse o hraběti Šporkovi, případně o benediktinském klášteře v Břevnově (spolu s M. Vilímkovou).

b) Dějiny umění "imago-kulturní"

začínají přibližně v téže době jako Diltheyův pokus v disertaci Aby Warburga o Sandro Botticellim. Dnes přichází Aby Warburg opět do módy a je v něm spatřován dokonce předchůdce a zvěstovatel postmodernistického přístupu v dějinách umění (srv. stati H. Bredekampa, S. Settise, D. Wuttkeho). Warburgovo úsilí o dějiny kultury vycházelo zřejmě z obdobné duchovní situace jako Diltheyovo, bylo však podstatně odlišné. Rozdíl byl již v tom, že Dilthey přistupoval k dějinám kultury jako historik, zatímco Aby Warburg jako historik umění. Navíc hned od počátku neusiloval o nějakou všeobecnou kulturní vědu nebo o disciplínu, která by sjednocovala společenské vědy, ale spíše mu šlo o kulturní dějiny "zvláštního", kulturní dějiny zkoumaného nebo metodicky vytvořeného detailu. Základem jeho zkoumání bylo umělecké dílo (ať se již jednalo o Botticelliho mytologie nebo o pohřební kapli Francesco Sassetiho), od něhož se odvíjely vztahy k dějinám, dobovým slavnostem, literatuře, filozofii, astrologii apod. Centrální postavení měl ve Warburgově pojetí styl, ovšem odlišně traktovaný než tomu bylo v ostatních metodických školách dějin umění ("Nebenbei sei bemerkt, daß dieser Nachweis für die psychologische Aesthetik deshalb bemerkenswert ist, weil man hier in den Kreisen der schaffenden Künstler den Sinn für den ästhetischen Akt der "Einführung" in seinem Werden als stilbildende Macht beobachten kann"; cit. dle D. Wuttkeho). Warburgovo pojetí, které zrodilo moderní ikonografii a ikonologii, bylo ovšem u jeho nástupců poněkud ochuzeno právě o onen stylový aspekt. V tom spočívaly i výtky kritiků ikonografie, že je totiž pouze pomocnou vědou uměleckohistorickou, neboť ji nezajímá umělecké dílo ve své výtvarné kvalitě, ale jen jako prostředek k dešifrování obsahu.

V současnosti stopujeme na mnoha místech obnovený zájem o Aby Warburga. Roeland van Straeten ke známému trojdielnému schématu Panofského připojil ještě čtvrtou vrstvu ikonologicko-kulturní a někteří historikové umění mladší generace jako např. Horst Bredekamp uvažují o nové, "kritické ikonologii". Tato kritická ikonologie znovu vychází z uměleckého díla a spojuje nově obnovené znalce s celou řadou dobových pramenů, aby v závěru co možná nejpřesněji interpretovala umělecké dílo v jeho kontextu a funkci. To je ovšem ona poloha, kterou nazýváme "imago-kulturní": užívá sice (mimo jiné) metod ikonografických, ale orientuje se spíše na práci A. Warburga a školy *Annales* než na práce E. Panofského a poválečné ikonologie. Východiskem zde je konkrétní umělecké dílo a jeho funkce, od níž je sledujeme slovy memoranda Warburgovy knihovny z roku 1932 "in der

Auseinandersetzung mit den übrigen Mächten des historischen Lebens". Dobrymi příklady tohoto pojetí mohou být např. Bredekampův nový výklad Botticelliho *Primavery* anebo interpretace Liechtensteinského zahradního paláce v Rossau jako vědomého objednavatele "exempla" od H. Lorenze.

Jsou hranice mezi přístupem "socio-kulturním" a "imago-kulturním"? Zdá se mi, že je typické pro soudobý dějepis umění, že se zde vlastně hranice prolínají. Obecně lze říci, že sice první přístup je spíše historický a druhý spíše uměleckohistorický, avšak časté metodologické úvahy o paralelnosti úsilí Marca Blocha, školy *Annales* a nové historické školy s Aby Warburgovou ikonologií dosvědčují, že dnes převládá povědomí o jejich značné blízkosti. Oba tyto směry se totiž dnes čas od času setkávají v historické antropologii.

III.

Předchozí řádky mohly přirozeně jen naznačit mnohem složitější problematiku. Vztah dějin umění a dějin kultury jsem nicméně vybral proto, že ze známých důvodů tradiční blízkosti historie, dějin umění a kultury problém jejich přesahu je dosti významnou stránkou v současné uměleckohistorické metodologii a nadlo se jej snažíme v brněnském semináři dějin umění v této době diskutovat a rozpracovat v seminárních cvičeních.

Ale ještě jednou se vrátíme k původnímu záměru, referovat o dějinách umění dnes. V jedné z novinových zpráv o berlínském kongresu v německém tisku stálo: "Jako uzavřená falanx se zde objevila skupina mladších severoamerických badatelů, která nepochybně představuje jen malou šíři celého oboru v USA a vystoupila se soudobým teoretickým diskursem". Pisatel recenze zde měl asi zřejmě na mysli skutečnost, že vůbec na kongresu se prosazovala když ne mladší, tak přinejmenším střední generace historiků umění. Jejich diskurs nebyl sice jednotný, ale nesporně "zajímavě-artikulovaný". Každý z nás ví, jak např. při přednáškách na veřejnosti působí "uměleckohistorický" výklad užívající pseudovědeckých, nesrozumitelných termínů a jak naopak osvěžujícím způsobem zaujme nadhrožená teze, nápad, myšlenka opřená o dokonalou znalost "ekologie" uměleckého díla. To působí možná provokativně, zvěšá věda, a dějiny umění rovněž, musí být v situaci nazývané dnes "postmoderní" zajímavá, přitažlivá, musí podporovat tvořivou vědeckou imaginaci. Současný diskurs se přitom vyznačuje pluralitou a "interdisciplinarností zdoła".

Přirozeně v rámci této interdisciplinarity bychom mohli hovořit o nových trendech ve znelectví, v památkové péči a muzejnictví, o přesazích do psychologie a kulturní antropologie, o množství metod od formální analýzy až po hermeneutiku. V těchto metodách se stále zdokonaluje pracovní aparát historika umění. Cílem současného diskursu je podporovat toto profilování metod a současně zvyšovat naše vnímání rozdílného, avšak také hledat inspiraci v odlišných přístupech. Situaci v USA neznám, ale domnívám se, že u nás by měla vzniknout platforma (např. v souvislosti s Uměleckohistorickou společností), na níž by se odlišné zaměření badatelů sešli při přednáškách a vzájemně se poslouchali, případně si vyměnili názory na metody a přístupy, které využívají. Cílem by měla být disciplína, která přináší větší porozumění mnohohrám uměleckého dění a současně bude i zajímavá jak pro odborníky, tak pro veřejnost. Odpůrci postmodernismu zde asi namítnou, že pluralita, zajímavost a interdisciplinarity znamená indiferentnost, povrchnost a bezbřehost vědeckého výkladu či nekritické podléhání módnosti. Jak však napsal Wolfgang Welsch, je tomu právě naopak: především kritičnost ke svým názorům i k názorům jiných je jednou ze základních ctností postmodernismu.

Výběr z literatury: Wilhelm Dilthey, *Gesammelte Schriften* XX, Göttingen 1990; *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1992; Ernst H. Gombrich, *Die Krise der Kulturgeschichte*, Stuttgart 1983; Ernst H. Gombrich, *Kunst und Kritik*, Stuttgart 1993; Jiří Kroupa, *Diskuse o postmoderně*, *Bulletin MG* 1992; Stefan Müller-Dooch, *Interdisciplinartät von unten* (Gegen den Utopieverlust in der Soziologie: Eine Anstiftung zum Unfrieden im Elfenbeinturm), *Frankfurter Rundschau*, 1992; Aby Warburg, *Akten des internationalen Symposiums*, Hamburg 1990; Dieter Wuttke, Aby M. Warburg, *Kulturwissenschaft, Historische Zeitschrift*, 1993.

ODBORNÁ SESTRA

jeho nově zjištěným dílem se zabýval I. Hlobil.

Barokní tematiku brněnského sympózia vhodně uvedl J. Kroupa sondou orientovanou k architektonické historii objektu, jenž se stal novým sídlem galerie, v příspěvku nazvaném *Proměny kláštera u sv. Tomáše v 18. století*. Baroknímu umění na Moravě byly věnovány rovněž následující dva referáty. P. Preiss se zaměřil na studium okruhu vlastních a rodinných portrétů F. A. Palka a učinil tak mimo jiné důležitý krok směrem k vyjasnění spletitých autorských vztahů v rámci této významné malířské rodiny. Soustředěný zájem o palkovský problém projevil také L. Slavíček, podrobněji kritickému zkoumání zvlášť obrazy v Louce a dotýkající se současně otázky jejich sporného autorství (F. A. Palko nebo A. Glunk).

Umění 19. století byla věnována pozornost v příspěvku R. Prahla, v němž se autor zaměřil na souvislosti mezi divadelními oponami F. H. Fügera a J. Berglera. Na možnosti objevů a tedy perspektivy budoucí možné uměleckohistorické práce poukázal B. Samek, když seznámil přítomné se svými zkušenostmi z průběhu prací na výzkumu a soupisu uměleckých památek Moravy. Tečka za programem sympózia patřila vystoupení D. Vokolkové, která upozornila na varující realitu současné situace vyvolané vinou krádeží uměleckých děl a apelovala na spolupráci všech uměleckých historiků při získávání nezbytných informací. Přednesené příspěvky budou publikovány v *Bulletínu Moravské galerie* za r. 1993. kch

"Modernismus před a po"

Francouzský ústav pro výzkum v společenských vědách CERES ve spolupráci s katedrou dějin umění FF UK uspořádali 27. 1. 1993 seminář "Modernismus před a po", který byl uveden třemi diskusními příspěvky. Petr Witlech naznačil základní problémy diskursu o modernismu "K mezinárodní diskusi o pojmu modernismus", především názory T. J. Clarka, R. Kraussově a J. F. Lyotarda. Petr Král (Gauguin, Munch, Lautrec: "Zrození jedné modernosti") vycházel z rozdílu modernismu a modernosti se zaměřením na období od devadesátých let 19. století do desátých let 20. století. Vojtěch Lahoda poukázal na vztah modernismu a kubismu (K problematice kubismu a modernismu na základě analýzy kubismu a modernismu v knize Christophera Greena, *Cubismus and its Enemies*, New Haven, London 1987). Diskuse se soustředila na vztah modernismu a postmodernismu a naznačila jak široké spektrum otázek modernismu stále pokrývá. vl

SEMINÁŘ O SV. LUDMILE

Ve středu, dne 18. listopadu 1992 byl pod záštitou paní Bettyny a pana Jiřího Lobkowicze a biskupa litoměřického uspořádán na mělnickém zámku seminář věnovaný sv. Ludmíle. Tohoto mezinárodního setkání se zúčastnila řada předních badatelů různých oborů. Místo setkání nebylo zvoleno náhodně, neboť podle legend se sv. Ludmila v okolí Mělníku (Pšova) narodila a v záměcké obrazárně i v děkanském kostele je řada děl světců připomínajících. Přetvářeny byly příspěvky I. Hlobila o náhrobku sv. Ludmily v kostele sv. Jiří na Pražském hradě, E. Vřčka o ostalších bábách sv. Václava. V uměleckohistorickém bloku vystoupila D. Stehlíková s příspěvkem věnovaným relikviářům s ostatky světců a její středověké ikonografii. Barokní ikonografii se ve svém příspěvku zabýval J. Royt. Informaci o látkách z hrobu podala M. Bravermanová. Podnětný byl příspěvek Z. Hledíkové o středověké účtce ke sv. Ludmíle ve svatojiřském klášteře, podobně jako A. Vidmanová, která se dotkla svatoludmílských legend. Referát o pečeti přednesla M. Kostůlková a na závěr informoval dr. Gottfried o archivním a archeologickým průzkumu Tetína. jr

SVĚTEC A LEGENDA

V prosinci r. 1992 a v únoru 1993 proběhly poslední dvě zasedání cyklu *Legenda a světec*, který pořádá Ústav pro klasická studia ČSAV a Ústav dějin umění ČSAV.

Na schůzce v prosinci minulého roku pronesl příspěvek na téma *Obraznost ve středověku* francouzský badatel Jean Claude Schmitt. Jako autor navázal na metody francouzské školy *Annales*. Zejména ze strany historiků umění bylo poukazováno na určité problémy

metodologického přístupu školy ve vztahu k uměleckému dílu, neboť dílo je často viděno pouze jako kulturně historický doklad určité teorie a naopak není viděno ve své celostnosti a jedinečnosti.

Na posledním zasedání 23. února t.r. bylo učiněno resumé celého cyklu. Byl přečten dopis profesora Josefa Vintra z vídeňského Institutu slavistiky, který pozitivně hodnotil konání celého cyklu. Ve stejném duchu se vyjádřili i profesor Josef Válka a docent Jaroslav Střítecký. Ze všech přednesených příspěvků i z následné debaty vyplynulo, že náhled na problém vztahu legendy a světe není jednoznačný, ale proměnný z hlediska ideového a časového, stejně tak jako vztah sám.

VALNÁ HROMADA UHS

Zasedání se konalo dne 13.1. dopoledne a bylo uvedeno dosavadním předsedou Společnosti L. Kesnerem (srv.s. 5). Zúčastnilo se celkem 62 členů UHS a Valná hromada byla usnášení schopná. Revizní zprávu přednesla M.Bartlová. V závěru proběhly volby nového výboru. Byli zvoleni (v abecedním pořadí): H.Hlaváčková, K.Chamonikolasová, M.Judlová, L.Kesner ml., L.Konečný, J.Kotalík ml., J.Kropáček, L.Muchka, R.Prahl, D.Prix, J.Royt, M.Togner, P.Wittlich. Sekretářkou Společnosti byla jmenována D.Barcová. Zasedání pokračovalo odpoledne diskusí na téma Dějiny umění dnes, kterou řídil L.Konečný. Úvodní příspěvky promluví P.Wittlich (srv.s. 1) a J.Kroupa (srv.s. 2).

Na své první schůzi výbor zvolil P.Wittliche předsedou Společnosti; místopředsdy byli zvoleni K.Chamonikolasová a L.Muchka. Tajemníkem se stal J.Kotalík ml.

VÝSTAVY, EXPOZICE

SVATOJÁNSKÉ VÝSTAVY

V letošním roce si připomínáme 600 leté výročí smrti sv. Jana Nepomuckého. Oslavy předznamená přednáškový cyklus na svatojánské téma, který uspořádala Finskokatolická theologická fakulta. Byly zde předneseny příspěvky zhodnocující osobnost Jana Nep. z hlediska historického (J.Polc), umělecko-historického (J.v.Herzogenberg, J.Royt), musikologického i antropologického. K výročí je připraveno také několik výstav. Již 20. března, tedy na historicky ověřené datum Janova úmrtí, bude otevřena v Lobkovickém paláci na Pražském hradě výstava Sv. Jan Nepomucký a vyšehradská kapitula, věnovaná převážně historickým dokumentům, dokládajícím vztah světe ke kapitule, jejímž byl členem. Slezské muzeum v Opavě představí veřejnosti svatojánské památky z oblasti Slezska. V Kašperských Horách bude 1.května ve 14.00 zahájena velká diecézní výstava sv. Jan Nepomucký v lidové účt, kterou připravilo Muzeum Šumavy pod záštitou MK ČR a ve spolupráci s UPM v Praze a řadou západočeských a jihočeských muzeí. K výstavě, která potrvá až do konce října, bude vydán katalog.

Hlavní akcí svatojánských oslav bude výstava Sv. Jan Nepomucký 1393/1993, kterou pořádá v Praze na Strahově klášter premonstrátů, Bavorské národní muzeum a Národní muzeum v Praze. K výstavě bude vydán rozsáhlý německý katalog a méně obsáhlý katalog český. Mezi vystavenými předměty bude např. známý kodex Jana z Jenštejna. Vernisáž výstavy se koná 16. května v 16.00 a potrvá do 15. srpna (od 15. září bude otevřena v Mnichově). Menší výstavy budou také uspořádány v mostecké věži na Karlově mostě a dále v okresním muzeu v Pelhřimově.

OPĚTNÉ ZPŘÍSTUPNĚNÍ LAPIDÁRIA NÁRODNÍHO MUZEA

Stálá expozice Lapidária Národního muzea, umístěná v samostatné budově v areálu pražského Vystaviště v Bubenči, se konečně znovu otevírá veřejnosti. Vinou čtvrtstoletí nuceného uzavření bohužel dnešní střední a mladá generace historiků umění tuto expozici většinou vůbec nezná, přestože jsou zde umístěna díla, jež mají pro dějiny umění v Čechách klíčový význam.

Sbírka Lapidária byla Národním muzeem shromažďována již během 19. století, ale prakticky byla založena až r. 1898. Podnětem k tomu byla výstava architektury a inženýrství, pořádaná toho roku

Vážení kolegové, vážení kolegyně, scházíme se na výroční konferenci, na třetí valné členské hromadě Umělecko-historické společnosti v českých zemích, společnosti, která byla s velkým očekáváním a velkými nadějemi a se zcela v našem oboru neobyčejnou jednomyslností ustavena v lednu roku 1990. První výroční konference UHS byla uspořádána 15. února 1991 a po dopoledním, pracovním zasedání měli přítomní členové možnost zúčastnit se některého z jednání čtyř odborných sekcí, které byly zaměřeny k aktuálním problémům oboru. Bylo kdysi konstatováno, že již tímto programem se naše tehdejší jednání přiblížilo poněkud zasedáním obdobných společností v zahraničí. Druhá valná hromada či konference se uskutečnila 3. dubna loň-

Foto: M.Šotková, NG

keho roku v klášteře sv. Anžky České. Při této příležitosti a při vzpomínce na právě zmíněný program první konference byla v úvodním referátu předsedy výboru slyšet následující slova: "To se však letos pro nedostatek iniciativy z řad našich členů nepodařilo zopakovat...". Dějiny umění vždy trpěly přemírou citací a proto si dovoluji citovat ještě jednou z úvodního projevu: "Všobecný nedostatek iniciativy jednotlivců a součinnosti, kterou jsme při vykonávání svěřených funkcí pocítovali, vede předsedu a tajemníka Společnosti k rozhodnutí k datu této valné hromady rezignovat...". Cituji proto, abych slovy jiných kolegů připomněl atmosféru na konferenci Společnosti po dvou letech a zcela otevřeně též proto, abych do naprosto realistického světla postavil situaci a možnosti úřadujícího výboru. Rezignace předsedy UHS dr. Konečného a tajemníka Společnosti dr. Prahla byla vzata valnou hromadou na vědomí a přijata. Prioritní otázkou na první pokonferenční schůzi výboru UHS v květnu 1992 se tedy stala reorganizace výboru, který byl ještě oslaben o jednoho svého člena dr. Kroupu, jenž se vzdal členství vzhledem k svému dlouhodobému pobytu v zahraničí. Výbor souhlasně konstatoval a také publikoval v Bulletinu, že základním východiskem je plnění všech povinností výboru, který byl členskou základnou řádně zvolen a do uplynutí funkčního období je samozřejmě morální povinností a závazkem každého jeho člena svému pověření dostát. Celá záležitost tedy byla řešena jako vnitřní reorganizace na základě platných stanov a na základě mandátu pléna valné hromady. Rezignace kolegů dr. Konečného a dr. Prahla byla výborem přijata a oba kolegové podrželi své mandáty jako členové výboru. V tajném hlasování byli zvoleni do funkcí předsedy a tajemníka do uplynutí příslušného funkčního období dr. Kesner starší a dr. Bartlová. Na téže schůzi výbor kooptoval do svých řad kolegyně dr. Chamonikolasovou a dr. Judlovou. Svým následným dopisem rezignoval na členství ve výboru UHS doc. Preiss. Výbor tedy po zbývajícím funkčním období měl - alespoň formálně - toto složení: Fučíková - Hlaváčková - Hlobil - Homolka - Kesner - Kropáček - Kroupa - Preiss - Prahl - Seifertová. Ve zcela lakonickém přehledu o následné činnosti výboru je nutno ještě uvést, že se výbor do dnešní valné hromady sešel celkem sedmkrát, tj. zcela pravidelně každý měsíc s výjimkou dvou letních měsíců prázdninových. Bylo by časovou ztrátou opakovat na tomto místě výčet dílčích aktivit, na kterých se Společnost nebo výbor ve zbývajícím období podílely. Byla rozeslána tři čísla Bulletinu, která průběžně přinášela

relevantnější a zajímavější informace. Na sklonku roku došlo ještě k následující změně v rozdělení funkcí, když do dnešní valné hromady převzala funkci tajemníka dr. Judlová od dr. Bartlové, která je v dlouhodobé pracovní neschopnosti.

První část mého sdělení byla sice přirozeně nezbytná, ale je svým způsobem opravdu jen marginální. Stručný, bilanční přehled za uplynulé období si mohu dovolu - pakliže vůbec někdo - jen organizace, sdružení a společenství, které v mnohaletém časovém úseku prokázaly nezpochybnitelný smysl své existence, potřebnost svého poslání a svých cílů, prospěšnost a společenskou rezonanci své činnosti a tím vším tedy trvalou i každodenní oprávněnost svého vzniku a pokračování. Tak tomu v případě naší Umělecko-historické společnosti není ovšem ani v nejménším. Již sama pouhá skutečnost, že se dnes scházíme, abychom uzavřeli teprve první období, třileté období, na které byl zvolen výbor Společnosti při jejím vzniku, že dovšujeme pouhý první mandát zvolených zástupců Společnosti, by musel být za všech okolností dostatečným podnětem k hlubšímu zamyšlení všech, opakují opravdu všech členů Společnosti, celé umělecko-historické obce, nad základní otázkou po jejím osvědčení se či neosvědčení, po její oprávněnosti, smyslu a budoucnosti. Dovolte mi proto prosím, abych se ve vši stručnosti těchto věcí dotkl. Považuji však ještě za svoji povinnost předestát malé upozornění. Tím, že následující poznámky navazují zcela bezprostředně na výkaz o činnosti výboru, který jsem vám podával z funkce jeho úřadujícího předsedy, mohl by vzniknout dojem, že i následující formulace jsou jakýmsi kolektivním míněním či stanoviskem výboru. Prosím, není tomu tak. Výbor Společnosti mi sice dal plnou důvěru pro moje sdělení na dnešní valné hromadě a z našich pravidelných schůzí a debat si myslím oprávněně odnáším dojem, že se pohybuji se svými názory v rámci jakési obecné, ale nerezignující skepse ostatních členů výboru, tedy alespoň těch, kteří do výboru docházejí. Byl bych přesto rád, kdyby následující poznámky byly brány jako stanovisko jedince, jako subjektivní názor a tím spíše již jako úvodní příspěvek do naší diskuse.

Ti z vás, kteří byli přítomni na výroční schůzi Společnosti v dubnu loňského roku, si jistě vzpomene, že v tehdejší, přiznám se nekoherentní diskusi, se z pléna ozvaly hlasy, které ve formulacích někdy jenně narážkových a někdy velice explicitních, vyslovily zásadní pochybnost o smyslu a účelnosti této Společnosti. Pro přítomnou chvíli pomineme otázku jejich oprávněnosti i platnost argumentů - ostatně vrátí se k nim bezpochyby i dnešní debata - a konstatujeme pouze, že takové pochybnosti byly po dvou letech existence Společnosti vážné a s osobním přesvědčením i osobní odpovědností vysloveny. Pokud existuje vůbec nějaká korespondence mezi členskou základnou a výborem, pak je to jednoznačné dopisování, tak říkajíc stížnostní. Pomineme opět fakt - a zazní to asi zase v debatě - že v mnoha případech není administrativní nepořádek výborové agendy ničím jiným než pozdním reflexem na individuální nekázeň z řad členů a že pošty a banky fungují tak, jak fungují. Konstatujeme opět jen tolik, že ze strany členů existuje tedy kritičnost pohledu, která sahá - tak říkajíc - od existencionálních pochybností až po pochybnosti, zda je výbor vůbec schopen třeba jen spočítat členy a poslat jim složenky, legitimaci nebo bulletin.

Někde uprostřed mezi těmito dvěma extrémny je však jakási obecná povědomí, které považují za vůbec nejsymptomatictější a přitom nejhorší či nejmutednější. Dovolím si to doložit na následujícím příkladu ze života. Minulý týden jsem z různých důvodů absolvoval schůze a jednání v Národním galerii, Ústavu dějin umění, Akademii výtvarných umění a na filozofické fakultě UK. V řadě z nich a dále při běžných kolegiálních rozhovorech se objevovaly - prosím zdůrazňuji, že to bylo mimo jakoukoliv osobní, konkrétní kritiku - znovu a znovu formulace jako: vždyť v tom oboru jakoby neexistovala tradice a jakoby bychom začínali ve všem od nuly - v tom oboru je všude takové divné, dusné mrtvo - my nejsme schopni dohodnout se s nikým a o ničem - nikoho vlastně nezajímá, co se v tom oboru děje - všichni jsme nějak přetíženi a přitom to není nikde vidět - co s tou Společností budete vlastně dál dělat?

Jistě se shodneme všichni v tom, že s kteroukoliv z těchto tří citovaných oblastí či s kterýmkoliv z citovaných výroků se lze

vynovával vážnou argumentaci nebo je lze povrchně bagatelizovat. Měli bychom a mohli bychom se však shodnout i na tom, že ve svém úhnu, v celku svých pravd, polopravd a nepravd, v negativním i pozitivním kontextu institucí i individualit, kladou jasně onu základní otázku po smyslu poslání naší Společnosti, která vznikla - a na to nesmíme opravdu ani na chvíli zapomenout pro přítomné a dobové podmíněné rozpohybování - tím nejdemokratičtější způsobem z opravdové a upřímné citové potřeby spojení všech sil a možností celé uměleckohistorické obce a z myšlenky širší a hlubší duchovní a kulturní potřeby nově se konstituující české společnosti. Nedovolují si, vážené kolegyně a kolegové, předjímat směr a podobu naší následné diskuse, ale jsem osobně pevně přesvědčen, že na tuto zásadní otázku musíme dnes hledat společně, zcela nepředpojatě, zcela objektivně a s maximem odpovědnosti i maximem nesobecké soudnosti, naší odpovědi.

Mělo by být přirozené, že nabádá-li člověk k něčemu druhému, měl by asi jít sám příkladem a vstoupit první na tenký led formulování jasně stanoviska. Třileté členství ve výboru, osm měsíců jako úřadující předseda výboru, dlouholeté zkušenosti a důvěrná znalost situace a poměrů ve většině institucí a organizací našeho oboru i pokus o snad realistický odhad obecné situace soudobé společnosti a specificky její kulturní oblasti v nejbližších několika letech, vedou člověka k velice skeptickému názoru. Tato skepse však neznamená za prvé, že veškeré zkušenosti by byly jen negativní, nýbrž pouze tolik, že ty negativní jsou mnohem viditelnější a zřejmější, jsou nám všemi mnohem více a snáze přijímány a v podobě jednoduchých generalizací mnohem ochotněji publikovány a kolportovány. A za druhé, což je podstatnější, se tato přítomná skepse týká meritorní formy či forem činnosti UHS a nikoliv její existence. Ať to zní jakkoliv paradoxně, lze myslím oprávněně říci, že dnes se jeví nutnost existence a každodenní činnosti Společnosti jako mnohem důležitější, než na začátku roku 1990. Není důvodem nutné vypočítávat dlouhé důvody, které jsou nám všem velmi dobře známy. To, co nebyly tehdy problémy vůbec, to, co byly jen problémy přesně a bez příkрас nepojmenované či jen tušené, to je dnes zcela otevřeno a narysované v konturách bez přehánění - děsivé jasnosti a zřetelnosti. Existenci nejistota institucí v regionech, více než hrozivý stav památkového fondu, stav archivů, někdy pochopitelná a často zcela nepochopitelná nemohoucnost ústředních institucí řešit či alespoň hledat řešení jejich klíčových problémů, složitá problematika restitucí, bezprecedentní odliv mobilních památek kriminální činností, nedostatek legislativy a přebýtek dubiozního znalectví a jiné a jiné, takže ve výčtu by bylo lze pokračovat ad infinitum. A jdeme-li opačným směrem, nikoliv tedy od jakéhosi odborného nadhledu, nýbrž směrem zdola, od základních, lidských problémů oboru, pak stojíme - nadnesené řečeno - před jakýmsi širým, zaplaveným polem, kde je obsaženo ne-li všechno, tedy mnohé, co si naše společnost ve svých stanovách určila jako svoje úkoly a aspekty

svého poslání. Je to dnes pouze nespěnění a neplnění, zato však znásobené, zvýrazněné a zmožené: uplatňování zájmů historiků umění - koordinace badatelských úkolů - sledování obsazování míst z hlediska odbornosti, bdení nad etikou oboru a pravidly kolegiálních vztahů opět atd., atd.

Domnívám se tedy, že byl-li vznik a existence Uměleckohistorické společnosti před třemi lety pocítován především jako desideratum ideové a společenské, jako povinnost, právo či závazek uměleckohistorické obce k velké tradici a kontinuitě ve smyslu především duchovního rozměru tohoto projektu, jsou dnes důvody pro činnost a poslání Společnosti radikálně posunuty do sféry pragmatické životní praxe našeho oboru. Neznamená to, že by se obě polohy apriorně a či snad dokonce konfliktně vylučovaly, jak to obvykle bývá bolestinsky interpretováno kulturní sférou. Znamená to pouze střízlivé uvědomění si priorit reálných možností a reálných prostředků, konsekventní snahu po jejich spojování a nikoliv rozptylování, veskrze nepřijemnou a neefektivní služebnost věci a neustálé vyvažování nepochybných hodnot obojího pohledu a obojího usilování. Domnívám se, že budoucí činnost naší Společnosti by neměla být zpochybňována přes míru zdravého a pochopitelného rozladění nad skromností dosažených výsledků. Myslím si však současně, že by velice důkladným způsobem měla být analyzována, definována a systematicky realizována její budoucí činnost, formy této činnosti a jejich vnitřní i vnější odezva ve veřejnosti odborné a především i veřejnosti obecné. UHS nezískala doposud ani náznak jakékoliv širší společenské prestiže. Nejen, že není jako nejvyšší profesní organizace žádným způsobem při odborných rozhodovacích legislativních a exekutivních státních orgánech dotazována, konzultována, ale není ani vůbec vnímána a uvažována jako jakýsi možný partner. Přitom sdružuje prakticky většinu pracovníků, kteří vytvářejí personální podobu institucí, rozhodujících o tak nepopíratelně důležité kulturní sféře, jež zahrnuje galerie, muzea, výstavy, celou oblast památkové péče, akademický vědecký a badatelský výzkum i výchovu budoucích pracovníků všech právě jmenovaných úseků. Budme však zcela přísně objektivní. Proč bychom měli něco podobného očekávat od tradičně indolentní státní správy, když uvnitř samotné uměleckohistorické obce, u našich a v našich uměleckohistorických institucích, kolegích apod. neznámá stejně tak hlas či názor, stanovisko či soud Společnosti nic víc, než v nejlepším případě jen jakousi platonicky podivínskou pozornost. Rád bych na samém závěru podtrhl krajní závažnost tohoto aspektu. Uměleckohistorická společnost se musí především a především - a je to přirozené záležitost celé Společnosti, jejího výboru a všech jejích členů - prosadit do povědomí veřejnosti, musí si získat určitou a postupně rostoucí vážnost, musí nabýt nezbytnou prestiž. Způsoby proto existují, nejsou to cíle nedostupné a nedosažitelné, ba ani příliš nesnadné, a je pouze na nás všech - v případě vašeho souhlasu - abychom se o jejich dosažení začali přičiňovat již nyní.

PROGRAM VÝSTAV VE STÁTNÍCH GALERIÍCH A NĚKTERÝCH DALŠÍCH INSTITUCÍCH V OBDOBÍ OD DUBNA DO PROSINCE 1993

Tento program je uváděn s výhradou případných změn a doplnků uvedených značkou *, které poskytneme v příštím čísle Bulletinu - vyjde 30.6. (Marie Judlová & Roman Prah) **BRNO / Moravská galerie v Brně** stálá expozice (umění od středověku do konce 19. století) -2.V: Středověké malířství 1600-1730 15.IV-23.V: Lefteris Joanidis Šperky (UPM) 20.V-27.VI: Britská sochařská kresba 10.VI-29.VIII: Přehledy užitého umění 1981-1991 (UPM) 16.IX-17.X: Vratislav Karel Novák Šperky, cykloty, mobily, objekty (UPM) 9.IX-31.X: Příběhy bez konce - Princip série v českém výtvarném umění XI: Václav Zykumund 4.XI-5.XII: Josef Symon (UPM) 16.XII-2.I: Triennale skla a keramiky (UPM) **BRNO / Dům umění města Brna** 13.IV-23.V: František Kyncl 20.IV-23.V: Dušan Šimánek Foto / Karel Ross Malba 15.VI-18.VII: Brněnské malby / Dana Chatrná + Petr Veselý 7.9-10.X: Dvanáct patnáct / Václav Malina + Krystof Pruszkowski 19.X-21.XI: Vladislav Mirvald / Dagmar Hochová + Pavel Hájek **BRNO / Museum města Brna** -11.IV: Skupina výtvarných umělců Brno (Měnská brána) IV: Zmizelé Brno

podzim: Josef Axman (200. výročí narození) (letohrádek Mitrovských) **DOUDLEBY / zámek** IV-IX: Slavkovský porcelán 1792-1992 (UPM v Praze) **DAČICE / zámek** IV-IX: Hračky ze sbírek UPM v Praze **HAVLÍČKŮV BROD / Galerie výtvarného umění** V: Sochař Roman Podrázský **HLINSKO / Sdružený klub pracujících** 26.VI-29.VIII: Adolf Kosárek (výstava Národní galerie) **HLUBOKÁ / Ašova jihočeská galerie** 24.IX-22.VIII: Tendence českého radikálního realismu **HODONÍN / Galerie výtvarného umění v Hodoníně** * **HRADEC KRÁLOVÉ / Galerie moderního umění** stálá expozice 8.IV-16.VI: Josef Gočár a Hradec Králové 3.VI-11.VII: Jiří Kolář Koláže a objekty 22.VII-29.VIII: Rudolf Němec Obrazy a kresby 9.IX-24.X: Olbram Zoubek Plastiky 4.XI-12.XII: Ludmila Jandová Výběr z tvorby **CHEB / Státní galerie výtvarného umění v Chebu** stálá expozice českého umění 20. století stálá expozice gotické plastiky chebského regionu 25.III-2.V: Václav Tikal Malířské dílo 1.IV-23.V: Josef Vágnér Obrazy (komorní výstava) 13.V-13.VI: Václav Zykumund Výtvarné dílo

VÝSTAVY, EXPOZICE

v Pavilonu hl. m. Prahy, vystaveném na pražském Výstavišti již r. 1891. Některé originální kamenné exponáty a sádrové odlitky z této výstavy byly tehdy z podnětu dr. Bohumila Matějky ponechány na místě a rozmnoženy o sbírky muzea. Takto vzniklé Lapidarium bylo zpřístupněno veřejnosti poprvé r. 1905. Po této první instalaci, jejímiž autory byli Jan Koula a Václav Fabián, následovala r. 1932 reinstalace Karla Gutha a Jana Květa a poválečná instalace Vladimíra Denksteina a Zoroslavy Drobné. Poslední instalace musela být v r. 1967 uzavřena, neboť stavební stav pavilonu hrozil havárií.

Opuková deska, patrně z chórové zidky, Ostrov u Davle, po 1180 (Foto: J. Kutová)

Park kultury a oddechu Julia Fučíka, který byl majitelem budovy odmítl provést opravu budovy, a Národní muzeum v roli nájemníka nedokázalo majitele k rekonstrukci donutit. Bezradný a únavný periodický cyklus výpovědí, hledání náhradní budovy a konstatování, že taková v Praze není, byl prolomen až v r. 1987, kdy se majitel konečně pustil do opravy. Byla organizačně velmi komplikovaná, náročná a zdlouhavá; majitel ji nedokázal provést důsledně (např. omítka byla obnovena jen na čelní fasádě, střechami při větším dešti a sněhu stále protéká voda), ale přesto umožnila pavilon zpřístupnit a v mnoha ohledech zmodernizovat. Největším vylepšením je zavedení podlahového topení, které umožní i zimní provoz.

Souběžně s rekonstrukcí budovy probíhaly i práce Národního muzea na přípravě nové, v historii již čtvrté instalace. Autorsky ji připravili Jiří Fajt a Lubomír Sršeň, architektonické a výtvarné řešení je díle Karla Mrázka. Autoři preferovali originály před sádrovými odlitky (těch zůstalo v expozici jen několik), přiléhali k chronologickému řazení celků a k estetickému, spíše galerijnímu způsobu prezentace a k vybavení expozice vším, co moderní výstavnictví vyžaduje (systém osvětlení, zabezpečení, ozvučení, mobilizace, informační soustava včetně více druhů tiskovin atd.). V rámci nové instalace bylo přemístěno mnoho exponátů, i těch největších (Krocínova kašna, kašna z Lorety, torza Mariánského sloupu ze Staroměstského náměstí, pomník maršála Radeckého, jezdecký pomník císaře Františka I. ad.), mnohé kusy byly nově získány (např. parléřovské skulptury ze Staroměstské mostecké věže, vystavené do té doby v Jiřském klášteře) a další dlouhodobě vypůjčeny, např. z Galerie hl.m. Prahy (Bendlov jezdcecký pomník sv. Václava, Wimmerova kašna z Uhlého trhu ad.). Díky tomu dává dnes expozice, obsahující přes 400 exponátů vystavených v osmi sálech, poměrně dobrý přehled o proměnách kamenosochařství v Čechách od konce 11. do konce 19. století. Národní muzeum chce kromě toho ve spolupráci s Výstavištěm pořádat v příslušném přístavku, tzv. stodole, i krátkodobé výstavy věnované dalším druhům sochařské tvorby, včetně výstav současných sochařů, dále výstavy restaurátorské, výstavy věnované památkové péči, klauzurním pracem žáků uměleckých škol apod. Pokud se podaří tuto aktivitu rozvinout, mělo by Lapidarium vnést nejen do areálu Výstaviště, ale i do širšího prostoru této části sedmého pražského obvodu kulturu vyšších nároků než tomu bylo dosud; zejména bude-li brzy zpřístupněn Veletržní palác. S moderním českým uměním ze sbírek NG a otevře-li se více veřejnosti (např. letní výstavní činnosti) i sochařský atelier AVU, stojící přímo proti Lapidariu. Lubomír Sršeň

Když jsme poslali dr. Vladimíru Denkesteinovi, nestorovi našeho oboru a bývalému dlouholetému řediteli Národního muzea, pozdrav z posledního valného shromáždění UHS, netušili jsme, že je to poslední pozdrav. Zemřel měsíc poté, dne 16. února 1993 ve věku 87 let. Uctyhodný věk poznamenal sice jeho tělesnou schránku a oslabil jeho zrak i sluch, neubral mu ale nic z jeho duševní svěžesti a neúnnavné zvědavosti. Do posledních chvil s nadšením rozplétal taje středověké ikonografie, byl k tomu vybaven jako nikdo z jeho mladších kolegů důkladným a všestranným vzděláním stejně jako pozoruhodně jasným, přesným a pohotovým myšlením. I pro nás, kteří jsme ho poznali až v posledních letech jeho života, byl stálým zdrojem inspirace a životního optimismu, s nímž velkoryse přehlížel strasti stáří i nepřiznivých vnějších okolností, na něž si nikdy ani slovem nepostěžoval. Návštěvníky svého dějického bytu vítal vždy dychtivý jejich názorů a připomínek, které vyslechl pln přátelského zájmu, beze stopy autoritativnosti. K jeho blahodárným vlastnostem patřila vždy velkorysost, tolerance a humor. Pokud se právě na tyto vlastnosti nezapomenout. Hana Hlaváčková

ZPRÁVY A INFORMACE

OTEVŘENÝ DOPIS

V Praze dne 24. března 1993

Vážený pane

RNDr. Jiří Exner náměstek primátora hl. m. Prahy

Mariánské nám. 2, 110 00 Praha 1

Vážený pane náměstku,

výbor Uměleckohistorické společnosti v Českých zemích vyjadřuje svoje hluboké znepokojení nad současnou kritickou situací památkové péče v Praze. Nejasnost koncepcí, rozhodnutí nerespektující hlasy odborné památkové instituce i vydávané demoliční výměry chápeme jako vážné ohrožení podstaty kulturního dědictví města. Důrazně proto protestujeme proti těmto praktikám a žádáme Vás, vážený pane náměstku, abyste učinil neodkladné kroky k nápravě ve smyslu posílení pravomoci kompetencí PÚPP, zřízení poradní odborné komise sdružující reprezentanty vrcholných pražských institucí orientovaných na ochranu kulturního dědictví a obsazení místa ředitele PÚPP veřejným konkursem.

Jako historici umění se cítíme spoluodpovědní za budoucí osud kulturního dědictví této země a nabízáme svoji spolupráci při řešení konkrétních problémů i koncepčních záměrů spojených s jeho ochranou.

Text tohoto otevřeného dopisu předáváme pro informaci odborné veřejnosti a tisku.

prof. dr. Petr Wittlich, CSc.

předseda UHS

DĚJINY UMĚNÍ V OLOMOUCI

Sekce teorie a dějin umění při katedře věd o umění na filosofické fakultě olomoucké Univerzity (viz Bulletin UHS 1/91), je od 1.9.

27.V-4.VII: Drobná plastika a sochařská kresba ze sbírek SGVU Cheb (komorní výstava)

24.VI-22.VIII: Giorgio Morandi Obrazy, akvarely, kresby, grafika

15.VII-29.VIII: Olaf Hanel Objekty (komorní výstava)

27.VIII-24.X: Umění přes hranice

9.IX-31.X: Česká kresba 20. století (komorní výstava)

4.XI-2.I: Holandská a flámská malba 17. a 18. století ze sbírek NG

11.XI-9.I: V. Šmolík - Obrazy, objekty (komorní výstava)

Jičín / Okresní muzeum a galerie

25.IV: - Nový dík obraz

29.IV-30.V: Josef Liesler Grafika a obrazy

2.VI-6.VI: Jičín očima výtvarníků

10.VI-4.VII: Lečivé rostliny - Obrazy

8.VII-22.VIII: Secesní sklo

26.VIII-29.IX: Jakub Vinklář Obrazy

30.IX-31.X: Radek Pilaf

JIHlava / Oblastní galerie Vysočiny

stálá expozice českého umění 19. a 20. století (Masarykovo nám. 24)

16.III-2.V: Václav Zykumund (Komenského 10)

23.III-25.IV: Bohumil Krátký - grafika, ilustrace (Masarykovo nám. 24)

6.V-27.VI: Pavel Sukdolák (Masarykovo nám. 24)

13.V-27.VI: Trienále Ex libris / spolu s PNP (Komenského 10)

pol. VII-29.VIII: Jan Kotík (Masarykovo nám. 24)

pol. IX-24.X: Jindřich Boška Obrazy (Masarykovo nám. 24)

8.VII-22.VIII: Václav Tíkal (Komenského 10)

14.IX-31.X: Bohuslav Reynek (Komenského 10)

16.XI-2.I: Radikální realismus / spolu s AJG (Komenského 10)

KARLOVY VARY / Galerie umění

stálá expozice

2.III-30.III: Grafika 19. století (Ostrov n. O.)

17.IV-27.VI: Karel Havlíček (Ostrov n. O.)

3.VII-29.VIII: Socha a hlína (Ostrov n. O.)

4.IX-10.X: Jiří Nepasický Obrazy a kresby (Ostrov n. O.)

11.XI-1. Zdeněk Šykora (z cyklu Česká malba 80. a 90. let)

KLADNO / Galerie výtvarného umění v Kladně *

KLATOVY-KLENOVA / Galerie výtvarného umění

3.IV-25.V: Karel Valter Obrazy / Bronislav Losnický Obrazy

22.IV-25.V: Vnitřní světlo - Čestmír Suška Plastiky, kresby

KOZEL (zámek)

IV-VI: Pohledy do interiéru 19. století (UPM v Praze)

VII-VIII: Josef Ehm Celozivotní dílo (UPM v Praze)

LIBEREC / Oblastní galerie

-25.IV: Španělská umělecká škola ze sbírek GVV v Ostravě

Obrazy, kresby, sochy

-25.IV: Ladislav Postupa - Fotografie, grafika

6.V-20.VI: Jiří Seifert Sochy / Blanka Nepasická Kresby a smalty

1.VII-5.IX: Jan Kristofor Výběr z díla / Luboš Janečka Kresby

16.IX-31.X: Jiří Sopko Obrazy, kresby

11.XI-16.I: České umění 19. století ze sbírek Západočeské galerie

Milan Janáček Ilustrace

LITOMĚŘICE / Severočeská galerie výtvarného umění

stálá expozice středověku a českého umění 20. století

-25.IV: Jiří Seifert

29.IV-6.VI: Luboš Janečka

17.VI-26.IX: Nová figurace

7.X-21.XI: Mistr IW

2.XII-27.I: Karel Vaca

LOUNY / Galerie Benedikta Rejta

rekonstrukce objektu

MLADÁ BOLESLAV / Bratrský sbor - výstavní síň

IV-X: České umění 1. poloviny XX. století ze sbírek Západočeské

galerie v Plzni

MOST / Okresní galerie výtvarného umění *

NÁCHOD / Státní galerie výtvarného umění *

NOVÉ MĚSTO N.MOR. / Horácká galerie výtvarného umění *

OHRADA (zámek)

III-IX: Myslivost v českém uměleckém řemesle čtyř století

(UPM v Praze)

OLOMOUC / Galerie výtvarného umění

1.IV-6.VI: Muzeum umění Olomouc

10.VI-1.VIII: Bohumil Kubišta - Malířské dílo

12.VIII-3.X: S. Courtill Pastely / M. Danielová Krystalický prostor

14.X-5.XII: Václav Tíkal Výtvarné dílo

16.XII-6.II: Jan Ambrůz - Ú. Kesl Instalace

OSTRAVA / Galerie výtvarného umění v Ostravě

stálá expozice umění 20. století

16.III-25.IV: Vašíček

4.V-20.VI: André Masson Kresby

-30.V: Dvorský / Handtel / Kristín / Sládek

17.VI-1.VIII: Tomas Lax

15.VI-18.VII: Eduard Ovčáček

10.VIII-19.IX: Daniel Balabán

23.IX-31.X: Kučera

9.XI-2.I: Mainer

27.VII-5.IX: Umění 19. století ze sbírek Západočeské galerie v Plzni

14.IX-31.X: Václav Zykumund

PARDUBICE / Východočeská galerie Pardubice

-2.V: Bořivoj Borovský

6.V-4.VII: České umění 19. století ze sbírek GVV v Ostravě

15.VII-29.VIII: Václav Zykumund

2.IX-31.X: František Kyncl

4.XI-2.I: Nová figurace

PLZEŇ / Západočeská galerie v Plzni

-30.V: Aleš Lamr

3.VI-6.VII: Jaroslav Zapletal

15.VII-5.IX: Jiřka a Květa Válový

16.IX-31.X: Tvůrčí skupina Svárov

4.XI-5.XII: Jiří Sopko

16.XII-23.I: 4 z Hannoveru + 4 ze západních Čech

PRAHA / Galerie hl. m. Prahy

6.V-VI: Henri Michaux (Staroměstská radnice)

17.VI-konec VIII: Druhý východ (Dům u kamenného zvonu)

2.IX-30.IX: Současné erotické umění ze sbírek Martina

Kippenbergera (Staroměstská radnice)

14.IX-17.X: Od Antese k Wolsovi - evropská kresba XX. století

(Dům u kamenného zvonu)

X: Jan Merta (Staroměstská radnice)

XI-XII: André Masson - Kresby, plastiky (Staroměstská radnice)

2.XI-22.I: Morelet, Grygar, Cagė (Dům u kamenného zvonu)

PRAHA / Národní galerie v Praze

stálá expozice

Praha / NG / Rudolfinum

-XII Umění a umělecké řemeslo 1890-1910

Praha / NG / Jízdná Pražského hradu

-12.IV: Hermann Nitsch-Rudolf Schwarzkogler

13.V-12.IX: Artis pictoriae amatores: Evropa v zrcadle barokního

sběratelství

5.X-28.XI: Jean Dubuffet

Praha / NG / Valdštejnská jízdárna

-30.V: Bohumil Kubišta

22.VI-26.IX: České avantgardy 20. a 30.let (převzato z IVAM

Valencie)

Praha / NG / Palác Kinských

-2.V: Jiří Kolář - Koláže, objekty

11.V-20.VI: Francie a česká grafika /1897-1947/

11.V-20.VI: Současná slovenská kresba

24.VI-1.VIII: Rembrandt Harmensz van Rijn a jeho doba 10.VIII-

3.X: Max Ernst /kolekce Lufthansy/

12.X-21.XI: Současná kresba - Kunstmuseum Bern

30.XI-9.I: Sonja Delaunay

Praha / NG / Sternberský palác

-19.IX: Italské renesanční bronz

Praha / NG / Klášter sv. Aněžky

8.IV-13.VI: Praha v kresbách Bohumila Kozáka

8.VII-17.X: Německá a rakouská architektura na Moravě a ve

Slezsku

Praha / NG / Klášter sv. Jiří

6.IV-13.VI: České nebe /topografie poutních míst barokních

Čech/

29.VI-26.IX: Mezi erupcí a morem /malířství v Neapoli 1631-

1656/

19.X-21.94: Nizozemské kresby 16. a 17. století

Praha / NG / Zámek Zbraslav

6.5-27.VI Václav Cígl

15.VII-19.IX: Marie Suchánková-Birchlerová

30.IX-21.XI: Čeští sochaři ve fotografii a dokumentaci

PRAHA / Národní muzeum v Praze

III-V: Labe - život řeky

VI-XII: Lidové umění z Čech a Moravy

VI-IX: Suvérénní řád Maltézských rytířů v historii a současnosti

XI-XII: Historické lékárny

-V: Za památkami nejstarší minulosti-150 let archeologie v NM

-VII: Kresby a akvarely K.Cigánové

VIII-XII: Libri prohibiti

VIII-XII: Josef Dobrovský a Josef Jungmann

IV-VI: 140.výročí vydání Erbenovy Kytice

VII-IX: Metod Kaláb

X-XII: Humor ve starých novinách

Praha / NM / Lobkovický palác

-V: Čas velikonoce

II-V: Sv.Jan Nep. a Vyšehradská kapitula

VII-VIII: Mariánské lidové obrázky,sochy,grafika

X: Medaile a mince v užitém umění

X: Empirový oděv

XI-XII: Lidové masky české zimy

Praha / NM / PNP / Strahovský klášter

V-VIII: Sv.Jan Nepomucký 1393-1993

Praha / NM / Náprstkovo muzeum

IV-V: Výstava darů Náprstkovo muzeu

IV-V: Sbírka M.R.Stefánika

VI-VIII: Dáblové v našem světě

-VI: Mímoevropské inspirace

VI-VII: Japonská kaligrafie

VIII-XI: Umění střední Asie a Kavkazu

IX-XII: Avarske nálezy

XII: Čínské novoroční obrázky

VII-XII: Ulice Istanbulu
PRAHA / Středočeská galerie
 -25.IV: Jitka a Květa Válový / Alternativy: Stanislav Zippe (Husova)
 -21.IV: Ona B. (Karolinum)
 29.IV-20.VI: Rudolf Němec / Alternativy: Josef Beuys - Objekty a dokumenty (Husova)
 5.V-6.VI: Socha a hlina (Karolinum)
 30.VI-29.VIII: České umění 20.-40. let / Alternativy: Feif a Feifová (Husova)
 30.VI-29.VIII: České umění 20.-40. let (Karolinum)
 15.IX-14.XI: Henry Moore (Husova)
 15.IX-14.XI: Henry Moore (Karolinum)
 24.XI-2.I: Olga Karliková (Husova)
 24.XI-9.I: Obrazy z majetku České spořitelny (Karolinum)
PRAHA / Umělecko-průmyslové muzeum v Praze
 stálá expozice
 -XII: Umění a umělecké řemeslo 1890-1910 (Rudolfinum)
 III-IV: Bořek Šípek Blízkost dálky - architektura a design
 V-VI: Fotografie Východu - Agentura Magnum
 VII-IX: Styl Art deco
 IX-X: Josef Symon Šperky
 XI-XII: Belgická secese 1893-1905
 XI-XII: František Drtikol a Augustin Škarda (Rudolfinum)
PRAHA / klášter v Břevnově
 IV-IX: Břevnov tisíciletý
RAKOVNÍK *

RYCHNOV N. KN. *
ROUDNICE N. L. / Galerie moderního umění
 4.III-2.V: Obrazy a grafika J.Nepasického
 6.V-27.VI: Václav Bořák Kresby
 I.VII-19.IX: Zbyšek Sion Životní dílo
 30.IX-21.XI: Dante v českém výtvarném umění
 XII: Pohledy na Roudnici
TEREŽÍN / Památník Terezie *
TŘEBŮŽ / Kulturní středisko
 IX: Josef Váchal - Anna Macková / Grafika (Západočeská galerie v Plzni)
UHERSKÉ HRADIŠTĚ / GVV Slováckého muzea
 -18.IV: Žert II.
ZLÍN / Státní galerie ve Zlíně
 -16.V: České malířství 19. století ze sbírek Západočeské galerie v Plzni
 IV-V: Jan Pospíšil (foyer městského divadla)
 V-VI: Animovaný film z filmového ateliéru Zlín (foyer městského divadla)
 25.V-4.VII: Květa a Jitka Válový Ze současné tvorby
 VII-IX: Libor Janečka (foyer městského divadla)
 IX: Václav Tikal
 IX-X: Ze současné architektonické tvorby (foyer městského divadla)
 5.X-5.XII: Otto Gutfreund
 XI-XII: František Bílek Grafika (foyer městského divadla)
 14.XII-13.I: Otmar Oliva Sochy a Karel Reclík Obrazy

ZPRÁVY, INZERCE

1992 samostatnou katedrou dějin umění. Po pražské a brněnské katedře vzniká tak třetí učiliště našeho oboru. Základní specializací profilující výuku zvláště v magisterském studiu je zde zaměřena na monumentiku - teorii a praxi ochrany uměleckých památek. Mimo disciplín společného základu je výuka orientována tradičním způsobem k získání přehledu o českém a evropském umění (Bláha, Hlobil, Mžysková, Nádvorníková, Schulzová, Švácha, Tognor), k teorii a praxi péče o památky (Hlobil), metodologii a historiografii oboru (Schulzová, Tognor), ikonografii (Chadraba), výtvarné estetiky (Nádvorníková) a k uměleckým řemeslům a znalostí (Mžysková, Tognor).

Výuku doplňují přednášky, případně přednáškové cykly domácích a zahraničních specialistů - pro r. 1992/93 L.Machytkaa O.Pujmanová (střední v průběhu semestru), ze zahraničních Alan Caine z University of Leicester (3-7. května - W. Blake; Vizionářské prvky v anglickém umění); Figurativní malba po r. 1945 ve Velké Británii. V současné době má katedra 55 posluchačů ve 3 ročnících a pro příští rok je předběžně přihlášeno 120 zájemců. ml

NOVÁ EDICE: MONUMENTA

Po dlouho chybějícím, českém překladu Katechismu památkové péče Maxe Dvořáka (1991), vydal Státní ústav památkové péče v Praze, v odborné redakci J.Petrů, neméně potřebný a aktuální výběr studií Hanse Sedlmayra: Demolovaná krása (1992, překlad V.Jiřík). Kniha vyšla v nové edici Monumenta a k vydání se postupně připravuje celá řada titulů předních teoretiků památkové péče 19. a 20. století - V.Richter, J.Ruskina, E.Viollet-le-Duc, V.Wagner, J.J.Winkelmann, R.Pane, W.Morrisse, Z.Wirtha, O.Pächta, A.Riegla, P.Gazzoly, J.Burckhardt, G.Dehia, W.Frodla, J.Zachwatowicz, O.Demuse, A.Knöpfl. Seznam titulů a názvů doprovodných studií, spolu s informací, kde je možné knihu objednat (Fšerovo knihkupectví v Kaprové ulici, výdejny Klubu čtenářů), najdete na zadní vnitřní straně obálky časopisu Zprávy památkové péče 1993. ml

"CALL FOR PAPERS": NOVÝ ČASOPIS

Koncem března vychází 1. číslo nového měsíčníku s názvem Starožitnosti. Časopis se bude věnovat především oborům užitého umění, ale i malířství, sochařství, kresbě a grafice, mimoevropskému i lidovému umění, a to zejména z hlediska znalosti a sběratelství.

Redakce vítává s díky všechny příspěvky k těmto tématickým okruhům a nabízí jejich zveřejnění v polygraficky reprezentativně vybaveném časopise s barevnými reprodukcemi a cizojazyčným resumé. Příspěvky adresujte laskavě na adresu redakce: Žirovnická 2389, 106 00 Praha 10, tel: 471 23 74. jk

VOLNÁ MÍSTA

Památník Terezie přijme s okamžitou platností historika umění. Praxe v oboru vítána. Tel. (0416) 92225, fax (0416) 92245.

KVALITNÍ A RYCHLÉ

D
PŘEKLADY
 umělecko-hist. textů, resumé, katalogů do němčiny. Možnost dodání počítač. textu (PC-APPLE)
 Tel.: (02) 312 40 44

Deutsch-tschech. Übersetzungen von Fachtexten zur Kunstgeschichte. Zusammenfassungen, Ausstellungskataloge, Texte werden auf Wunsch auf Disketten abgegeben (PC oder Apple)

Redakce děkuje za technickou pomoc při přípravě Bulletinu UHS firmě ADMIRA (autorizovaný prodejce Apple Computer MC; firma ADMIRA dodala mj. kompletní síťové počítačové vybavení Ústavu dějin umění AV ČR v Praze).

BULLETIN UHS 1993 STRANA 8

Ivan Muchka: Počítačová "gramotnost" v dějinách umění

V "Newsletters" - zpravodaji americké asociace historiků umění (CAA News, 16, 1991, č. 1, s. 2) Vás mohl zaujmout příspěvek "Electronic Bulletin Board". Asociace vytvořila novou komisi - "Committee on Electronic Information", jejímž cílem je předávat informace ohledně počítačových programů, uveřejňovat seznamy databází, informovat o konání konferencí, o příslušné bibliografii a jiných materiálech, významných z hlediska automatizace v oblasti umění a dějin umění. Příznačný titul neslo i setkání, organizované tímto komitétem v únoru r. 1991, totiž "Beyond Word Processing", naznačující, že doba sloganů typu: "mně stačí jenom velmi jednoduchý počítač, protože na něm stejně nechci dělat nic jiného než psát texty" je doufáme již "beyond us". Bezprostředním cílem komitétu je i vytvoření skupiny pro "elektronický bulletin".

Druhým sloganem, uvedeným ve zmíněném článku, je i směr: "Scholars must take the lead in computerization in the humanities" - jde o titul článku Marilyn Schmittové, vyjadřující potřebu, převzít iniciativu ve využití počítačů od profesionálních inženýrů - informatiků, jejichž zprostředkující role, dříve zcela nepostradatelná, začíná klesat v souvislosti s vývojem softwaru, který umožňuje každému jednotlivému uživateli, aby si jej přizpůsobil podle svých vlastních potřeb.

Myslíme si, že bychom se činnosti našich amerických kolegů mohli již konečně inspirovat, že doba k tomu již skutečně začíná být zralá. Měli bychom být objektivně a nezájmově informováni o samotných počítačích i o jejich neodmyslitelném příslušenství - paměťových médiích včetně CD ROM a laserových, tiskárnách, skenerech, osvitových jednotkách, modemech - což je vše shrnováno pod pojem hardware i o s tím souvisejícím software - např. o různých textových editorech, databázových a jiných programech, které jsou v ČR šířeny, včetně zjišťování jejich parametrů, výhod, závad a vzájemných rozdílů. V žádném případě by však nemělo jít o samostatnou technickou informaci, protože, jak to vyjádřil jeden povedený bonmot - nejde jen o to, co může a dokáže samotný počítač, s jeho příslušnými parametry paměťových kapacit a rychlostí prováděných operací, udávaných ve fyzikálních jednotkách, ale o to, co s ním dokážeme my, uživateli. S tím souvisí i otázka vzájemné slučitelnosti a použitelnosti tzv. konfigurací či sestav - i nejvyššímu laikovi by mělo být jasné, že nákup samotného počítače problémy nekončí, ale právě začínají. V zemi, která je dodnes eldorádem pro výprodej vyběhlých typů hardware i software, je taková "osvětová činnost" na výsost potřebná. Základní ekonomický vztah, poměr ceny k výkonu ("Preis-Leistung-Verhältnis) se totiž šarlatánstvím řady dealerů podařilo u nás totálně zatemnit a postavit na hlavu. Zatímco v oblasti čistších prostředků jsme každý večer poznovu přesvědčováni o tom, že „nejste tak bohatí, abychom si mohli kupovat levné věci“, je v oblasti nekonečně komplexnější a závažnější vystaven český občan nesmyslné cenové válce výrobců a prodejců okopírovaných počítačů - klonů, jejichž uváděné parametry neřekají nic víc, než co jsme uvedli ve výše zmíněném bonmotu. Nikdo, bohužel ani od seriálních firem, není schopen se této

demagogické kampani „no-name“ výrobci vzepít alespoň konstatováním, že snad také poněkud záleží na spolehlivosti výrobku a na úrovni servisu, a že seriální firmy jsou dražší i z toho důvodu, že musí investovat do výzkumu a vývoje - což ovšem pro uživatele jejich výrobků znamená, že nebude ponechán na holičkách v okamžiku, kdy dojde k určité technické inovaci a pod. Diskuse by měla být pravděpodobně vedena i o konkrétních akcích, např. ohledně centrálního nákupu počítačů Apple Macintosh a software firmy GIGA v r. 1992 pro účely zabezpečení a evidenci movitostí na památkových objektech a sbírkových předmětech v muzeích a galeriích - akci, která znamená pro rozvoj automatizovaných informací v této sféře velkou šanci, ale bohužel i značná rizika.

Tato rubrika v žádném případě nechce "naházet" určitým produktům či být skrytou reklamou pro určité firmy či dealery a navíc se chce svou autoritou nezávislé korporace zasadit o to, aby oňorová diskuse kolem využívání počítačů, kde jde a také v budoucnu ještě půjde často o velmi silné zájmy a značné finance, byla vedena v konstruktivním, slušném, "nastranickém" duchu. (Určitým symbolem pro tuto nezájmovost může být i textový editor, v kterém se píše příspěvek tohoto Bulletinu - jde o program "Word" firmy Microsoft, který je dodáván jak pro počítače třídy IBM, tak třídy Apple; grafická úprava je vytvářena pomocí programu "PageMaker" firmy Akkus, který je také k dispozici pro obě třídy.)

Tato rubrika chce pomalu a trpělivě bourat i některé velmi silné zakořeněné předsudky a předpojatosti. Jedním z "axiomů", platných v našich zeměpisných šířkách (na rozdíl třeba od USA), které bude postupně, pokud možno srozumitelnou a jednoduchou formou vysvětlovat, je konstatování, že je třeba se smířit s tím, naučit se žít s faktem, že v užívání počítačů neexistuje, ale ani do budoucna nebude existovat nějaká kosmická (nařízená) jednotka, nějaký "celosvětový operační systém" - zkratkou: "COS", tak jako jím není dnešní "DOS" (Disk operating system), ani Windows (verze 3, 3.1 nebo připravovaná NT), OS 2, UNIX, Apple System 7 a mnoho dalších. Takový systém, který by zajišťoval dokonalou a bezproblémovou výměnu dat mezi uživateli - tzv. kompatibilitu, dále konektivitu (vzájemnou připojitelnost různých zařízení), interoperabilitu (součinnost různých programů) a jak podobné bývá tento problém pojmenováván a vymezován, je samozřejmě desiderátem, ale patrně nespílitelným. Kompatibilita totiž není automaticky zaručena ani mezi novou a starší verzí stejného produktu od stejného výrobce, natož mezi stovkami různých programů od různých výrobců, které jsou dnes ve světě rozšířeny. Požadavek je vzhledem k stále složitějším technickým řešením stále obtížněji splnitelný a v podstatě je vykoučen i s ohledem na soutěživost, soupeřivost a konkurenční boj, jak mezi výrobci hardware, tak i software. Jinak řečeno - kompatibilita a kompetitivnost se navzájem příliš nesházejí.

Jestliže se před lety zdálo, že v rámci počítačů IBM a kompatibilních bude oním univerzálním operačním systémem "DOS", pak se to v době multimedií (počítačů pracujících současně s textem, obrazem i zvukem),

PERSONALIA

NÁS ČLOVĚK V BENÁTKÁCH

Generální komisařkou americké účasti na letošním Bienále v Benátkách se stala kurátorka Brooklynského muzea Charlotta Kotlíková. "Press Prevision" proběhne zřejmě 9-11.6.

Baderova Nadace pro výzkum barokního umění

Nositelům grantu pro výzkum malířství 17. století (náklady na půlroční pobyt v zemi podle volby badatele a cestovné - ve výši \$ 15 000) se pro rok 1993 stal dr. Michal Šroněk, CSc (Ústav dějin umění AV ČR). Doufáme, že v příštím roce splní dr. Alfred Bader (Milwaukee, Wisconsin) svůj příslib a bude možné vypsat stipendium za podobných podmínek. (připomínáme, že porota brala za základ svého rozhodování doporučení výboru UHS).
mb,14.2.93.

CENA JOSEFA KRÁSY

Výbor uměleckohistorické společnosti v českých zemích udělil za mimořádný badatelský a publikační výkon při přípravě stálé expozice a katalogu středověkého umění v Moravské galerii v Brně cenu Josefa Krásý za rok 1992 dr. Kaliopi Chamonikolasové - blahopřejeme.

BEZ KOMENTÁŘE aneb jak nás vidí Evropa

"Unter den Kunsthistorikern in der Tschechoslowakei sind Jaromir Neumann von der Universität Prag und Dusan Konecny zu nennen, die sich vor allem mit der Kunst des 20. Jahrhundert beschäftigt haben. Weitere tschechische Kunsthistoriker sind Jiří Kotlík, Tomas Vlek und Rudolf Chadraha (R.Ch. Dürers Apokalypse: Eine ikonologische Deutung, Prag 1964). Die Schule der tschechischen Strukturalisten und besonders das Werk Jan Mukařovský hat großen Einfluß auf die Kunstgeschichte nicht nur in der Tschechoslowakei ausgeübt (J. M. Kapitel aus der Ästhetik, Frankfurt 1970)." - Část věnovaná českým případně československým dějinám umění a jejím představitelům v kapitole "Zeitgenössische Kunstgeschichte in Osteuropa" známé knihy *Geschichte der Kunstgeschichte* Udo Kultermanna z devátého, přepracovaného a doplněného vydání (Prestel-Verlag München 1990, s. 239.)
mt

Phillip P.Fehl: Umělci nemají žádné iluze; proto si je vytvářejí

BULLETIN UHS 1/93 STRANA 9

ve věku počítačových sítí a elektronických pošt opět řádně zproblematizovalo. Jestliže v nějakém reklamním letáku či prospektu propagujícím určitý software čteme, že jde o "světový standard", pak je nutné takovou formulaci označit za zavádějící a unfair. Neznamená to však v žádném případě, že by vzájemná výměna a přenos dat nebyla možná - jen je třeba se smířit s tím, že k tomu budeme zatím potřebovat určité "překladače", "konvertory", "filtry" a jiné pomůcky, které to technicky umožní. Také lze předpokládat, že doba, kdy už vůbec nebudeme muset znát název či číslo verze našeho

IBM

+ Apple = ?

operačního systému, abychom mohli vzájemně komunikovat, se blíží (naznačují to například dohody uzavřené v minulých dvou letech mezi firmami IBM a Apple nebo dohody mezi výrobcí tzv. komunikačního, síťového software; v oblasti kódování písmenových znaků pak jde o tzv. dvoubytové kódování, které by umožnilo vytvořit neomezeně velkou znakovou tabulku oproti dnešním 256 znakům).

Všechny tyto technické problémy by nás ale neměly přilít zdržovat od věcí důležitějších, totiž studia "filosofických", logických, metodologických implikací, kterou sebou práce s počítačem přináší. Tato rubrika si klade dvojí cíl - být jednoduchou, praktickou "první pomocí při zasažení nebo otrávení počítačem" a být tak nápomocnou v počítačové abecedizaci naší uměleckohistorické populace, ale současně i stimulovat diskusi o problémech obecnějších a vážnějších, týkajících se vědecké terminologie, taxonomie, heuristiky a pod. Předpokládá to ovšem minimálně oprostít se od také dost rozšířených představ, že počítač je "rychlý bílec", nebo že jde jenom o jakousi novou variantu psacího stroje, který zrychluje a usnadňuje zejména sekundární práci s textem (doplňky, škrtání, přesunování) a nahrazuje únavné tiskácké korektury. V takovém případě degradujeme počítač do naprosto nedůstojné polohy, přímo vyhubující jeho kreativní a vědecky produktivní využívání. Zakořeněná nesprávná představa je ovšem do určité míry zaviněna i dosavadními operačními systémy počítačů, které nás vedou, ať již z jakýchkoli důvodů, k "byrokratickému" řazení našich dokumentů do tzv. adresářů a podadresářů v tzv. stromových strukturách. Tím nechci říci, že jsem zásadním odpůrcem zakládání dokumentů podle osvědčených systémů spisoven. Chci jenom naznačit, že počítač sám je schopen akceptovat i netradiční způsoby ukládání a vyhledávání a vůbec jakékoli práce s informacemi (i podle jiných kritérií než hierarchických), a že nás vlastně skrytě povzbuzuje k hledání nových metodických přístupů.

Posledním tématem dnešního zamyšlení je otázka patřičnosti diskusí o computerizaci na těchto stránkách. Odpověď snad naznačí již začátek, parafrázující problémy historiků umění v USA. Jestliže bychom charakterizovali historika umění jako bytost nadměrně individualistickou a nadměrně atechnickou, pak by obava z nepatřičnosti boje proti počítačové ngramotnosti v tomto Bulletinu byla asi na místě. Pokud však

optimisticky předpokládáme, že historik umění je právě tak adaptabilním tvorem, jako jeho kolega fyzik či lékař, a že i on uznává určité hodnoty společné sdílené práce, pak snad má smysl se o něco snažit.

Za poměrně krátkou dobu práce s počítači jsme již zažili značné vyhranění a značné svérázné názory. Není tomu tak dávno, kdy jsme se dozvěděli, že rukopis odevzdáný do tiskárny na disketě stejné vydání knihy ani nezlevní, ani nezrychlí, ani nezkalití. Navíc zde byl jakýsi

pseudosociální podproblém, že vlastně připravujeme o čileba nuční sazeče. Dnes snad již ani asociace sazečů nebude poža-

doval po autorech, aby se vzdali možnosti, předávat své rukopisy v elektronické podobě. Právě tak v dnešní době existují obdobné pochybnosti o smyslu databází, podnikových sítí nebo třeba typografické úpravy pomocí počítače - zkratkou DTP (desktop publishing).

Mělo by být ale každému jasné, že k těmto řešením již neexistuje nějaká nulová nebo minusová alternativa - tyto věci se dříve či později v budoucnosti také prosadí. Především v této oblasti, vzhledem k její obrovské perspektivitě, ale i vzhledem k její obrovské finanční náročnosti, je velmi důležité objektivně zjišťovat, kdo řešení posunuje vpřed a kdo je zdržuje, brzdí. Přitom toto posouzení nelze zredukovat na otázku objednání a zakoupení určitého hardware či zaplacení jednorázového školení pro pracovníky podniku a pod. Je třeba podporovat zdravé sebevědomí jedince, který se seznámí se základními vlastnostmi určitého operačního systému či programu a učí se dál samostatně počítač ovládat a užívat. Nelze dost docenit pocit uspokojení a trvalosti naučených znalostí v případě, že jsme se učili a reagovali samostatně. Tímto princip bych nazval psychologickým faktorem v implementaci počítačů do naší práce a při jejich zavádění bych preferoval "politiku" zdola. Sebedůmyslnější hotový systém, pokud jej budou používat lidé pasivní a apatičtí, nebude nikdy tak efektivní, jako systém, který si uživatelé "naprogramují" sami. Prvním uvedeným způsobem lze snad organizovat práci v bankách, ale nikdy ne ve vědeckých ústavech. Právě v této oblasti platí Hayekova poučka o co největším možném rozsahu využívání spontánních sil, proti způsobům "donucovacím", naoktrojovaným shora (srv. F. A. Hayek, *Cesta k nevolnictví*, Praha 1991, s. 9). Právě tak ovšem nejde dnes o to, aby se jednotlivé organizace u nás předhánely v tvrzeních, která z nich postávají "kompetenční" nebo je více "in".

V počítačovém světě se totiž všechno stává až velmi rychle historií, ke které ovšem patří i zapomínání na to, jak se věci měly. A právě těšné slovo takové poměření umožňuje, protože se dá vždy zpětně vyhledat to, co kdo kdy napsal (popř. i nenapsal). Nabízíme Vám, abyste se bez jakýchkoli tlaků - ideologických, politických či ekonomických - k těmto věcem vyjadřovali. My se budeme snažit zachovat si chladnou hlavu. Dnešní úvahu je možné skončit konstatováním, které je optimistické i symbolické zároveň - zdá se, že převahu ve světě počítačů získávají tzv. otevřené systémy. Doufáme, že otevřená bude i naše budoucí diskuse.

Richard Ayres: Knihovna Středoevropské univerzity

Možná, že někteří z vás nyní uslyší o Středoevropské univerzitě poprvé, jiní se již dočetli v novinách, že naše budoucnost v České republice je nejistá. Doufám, že Vás v tomto článku přesvědčím, že alespoň knihovna Středoevropské univerzity má svou budoucnost, a že by bylo dobré, kdybyste mohli přijít a dozvědět se o ní více. Knihovna bude pořádat ve dnech 1. března a 1. dubna "den otevřených dveří", hlavně proto, abychom vám mohli předvést naši informační techniku, avšak rádi i tyto dny nebo později přivítáme kohokoli, ať už se zajímá o cokoli.

Středoevropská univerzita je mezinárodní univerzita pro postgraduální studium, na které vědeckí pracovníci ze západní Evropy spolupracují s kolegy ze zemí střední a východní Evropy s cílem zvýšit úroveň výuky a výzkumu v této oblasti. Většinu finančních prostředků poskytuje nadace Open Society Fund založená americkým finančníkem maďarského původu Georgem Sorseem, absolventem London School of Economics. Tento "Jánošík dnešních dnů" vydělává své peníze na Západě a utrací je na Východě. Středoevropská univerzita má dvě pobočky, v Praze a v Budapešti. Česká vláda platí v současné době nájem pro pražskou pobočku v budově "Olšanka" v Táboritské ulici č. 23 v Praze na Žižkově a platy českých administrativních pracovníků.

Idea univerzity spojující Východ a Západ má své kořeny v seminářích, které se konaly v sedmdesátých letech v Dubrovniku. Dále byla

rozvinuta na podzemních seminářích v Praze, kterých se účastnili také britští intelektuálové, například oxfordský filozof William Newton-Smith, nyní předseda výkonného výboru univerzity. Při založení univerzity poskytla významnou pomoc také Nadace Charty 77. Mezi profesorským sborem jsou mimo jiné i bývalí disidenti, např. Petr Pithart. Bylo by však mylné se domnívat, že jsme politická organizace, nebo že právě toto je příčinou neurovaných vztahů mezi SEU a českou vládou. SEU spolupracuje s CERGE - postgraduálním ústavem pro ekonomická studia Univerzity Karlovy, který má s námi společnou knihovnu (ředitelem CERGE býval nyníjší ministr zahraničních věcí Josef Zeleniec).

V současné době probíhají v Praze čtyři kurzy, tři z toho již podruhé: Společnost a politika, Ekonomie, Evropská studia a Dějiny a filozofie umění a architektury. Kurzy jsou většinou jednoleté a doufáme, že brzy bude mít univerzita právo udělovat tituly "Master of Arts". Univerzita má 160 studentů ze 14 zemí, z toho 10 % jsou studenti české a slovenští. Mezi přednášejícími jsou významní odborníci, za všechny bychom mohli jmenovat například Ernesta Gellnera (ředitele Institutu pro výzkum nacionalismu a etnických konfliktů), Jiřího Musilu (ředitele pražské části SEU), ekonoma Romana Frydmana, Stevena Lukeše, filozofy Hanse-Georga Gadamera a Jacquesa Derrida a historiky umění Josepha Rykwerta a Ernsta H. Gombricha. Kromě Institutu pro výzkum nacionalismu a etnických

konfliktu hostí SEU také Privatizační projekt, jehož cílem je stát se hlavním zdrojem informací o privatizaci ve východní Evropě. Na tomto projektu se účastní vládní orgány deseti zemí.

A však SEU existuje také proto, aby pomohla zlepšit úroveň ostatních středoevropských univerzit: programy na podporu vyššího

vzdělávání (Higher Education Support Programme), občanského vzdělávání (Civic Education Project) a výzkumu (Research Support Scheme) financují výzkumné pracovníky a hostující profesory při práci v regionu i stáží středoevropských vědců na zahraničních univerzitách, např. na Cranfield Institute of Technology, Manchester University a Oxford University.

V Cranfield jsem pracoval před svým příchodem do Prahy. Instaloval jsem tam automatizovaný knihovnický systém. Hlídal jsem knihovnu katedry obchodu a hlídal jsem práce na projektování nové knihovny pro celý institut. Tato knihovna byla otevřena minulý rok v říjnu a je velmi dobře hodnocena, podle jistých anglických novin je to dokonce nejlepší budova roku. Před svým působením v Cranfieldu jsem pracoval v Institute for Historical Research na University of London, v knihovně Královských botanických zahrad v Kew a jako katalogizátor v Britské knihovně a také jako systémový analyzátor pro dodavatele knihovnického software a hardware Automated Library Systems Ltd. Se svou ženou jsem se seznámil v Kew, kde pracovala jako knihovnice (všiml jsem si, že i zde je mnoho knihovnických manželství!)

Knihovna zaměstnává kromě čtyř stálých zaměstnanců i několik pracovníků na částečný úvazek. Jsou to studenti katedry knihovnictví Univerzity Karlovy, z nichž dva si vybrali knihovnu jako předmět své diplomové práce. Jedním z nich je překladatel tohoto článku René Samek, který pracuje v knihovně od samého začátku - od jara roku 1991, kdy knihovna začínala s několika krabicemi knih. Barbora Krutáková, naše katalogizátorka, nastoupila také ihned poté, co ukončila svá studia na katedře knihovnictví minulý rok. Knihovna má nyní ve fondu více než 10 000 knh a 200 titulů časopisů a je na nejlepší cestě propadnout se o patro níž. Kromě nedostatku místa pro nové knihy trpíme také nedostatkem místa pro čtenáře. Knihovna je volně přístupná pro prezenční studium všem profesorům a studentům ostatních pražských i mimopražských vysokých škol; asi 25 % našich čtenářů není ze Středoevropské univerzity. Naším záměrem je spíše doplňovat než duplikovat knihovny v Praze již existující, což se týká hlavně časopisů. Mnoho západních vědců nám darovalo starší ročníky časopisů, nákupem se snažíme doplnit zbylé mezery.

Akviziční politika se samozřejmě řídí učebními osnovami předmětů, které se na SEU vyučují. Od samého počátku však rozšiřujeme profil knihovny tak, abychom vybudovali knihovnu s fondy ze všech oblastí společenských věd hodnotnou i pro ostatní studenty a profesory mimo SEU. Myslím si, že právě studium jiných předmětů „osmózou“ (věšinou s pomocí dobré knihovny) je to, co tvoří kvalitní univerzitní vzdělání, a nikoli formální přednášky. Začali jsme také budovat dobré fondy v oblastech filozofie, dějin střední Evropy a lingvistiky (pod vlivem Pražského lingvistického kroužku). Protože Institut pro výzkum nacionalismu je důležitou součástí SEU, snažíme se vybudovat dobrý fond, zahrnující literaturu z této oblasti. Již nyní máme možná nejlepší sbírku ze střední Evropy, více než 300 titulů, nových i antikvárních.

Vyučovací jazykem na SEU je angličtina, proto je většina fondu v anglickém jazyce; budeme však mít také důležité tituly v originále, pokud nejsou v anglickém překladu dostupné nebo je nutné je v originále mít (např. filozofická díla).

V roce 1992 jsme vydali za knihy 200 000 Kč a pro tento rok máme k dispozici stejnou částku. Rakouská vláda vnovala CERGE dalších 250 000 Kč na ekonomické knihy a časopisy (CERGE je velmi aktivní, jeho pracovníci vybrali většinu materiálů do ekonomického fondu). Většina našich knih byla zakoupena v knihkupectví Blackwell v Oxfordu a New Yorku; s tímto knihkupectvím máme výborné vztahy, které by mohly být modelem pro ostatní východoevropské knihovny. Knihkupectví nám účtuje pouze cenu knihy bez výdajů za transport (letecky, s dodávkou až do knihovny), což je lepší služba než služba na kterou jsem byl zvyklý v Anglii. V poslední době jsem požádal jedno pražské knihkupectví, aby mi objednal v

Anglii jednu knihu. Nakonec přišla, stála však o 60 % více, než by odpovídalo kursu libry ke koruně. Tento stav není pro české knihovny příliš příznivý!

Podle principu „učení se osmózou“ je naší filozofií otevřený přístup k informacím: všechny materiály jsou čtenářům volně přístupné na regálech a všechny naše počítačové služby - online katalog, CD-ROMy jsou upraveny tak, aby je čtenáři mohli sami používat. Neprosazujeme se jako nějaký model, ale jako názorný příklad přiležitostí a výhod, ale také problémů, které s sebou přináší otevřený přístup: musíme častěji rovnat knihy na regálech než většina českých nebo slovenských akademických knihoven, musíme balit knihy do plastických obalů, protože jsou velmi často používány. Knihy se nám také zřídce přestěhují, jsme instalovali dráhový bezpečnostní systém. Mnoho času strávíme tím, že učíme čtenáře používat online katalog a databáze na CD-ROMech. To samozřejmě vyžaduje, aby všichni naši knihovníci byli s těmito technologiemi obeznámeni. Jsme tak nejen knihovníci a informační pracovníci, ale i učitelé. To také znamená, že potřebujeme, aby u výpůjčního protokolu byl vždy profesionál, a že je potom méně času na katalogizaci, klasifikaci knih a na ostatní práce.

V roce 1992 jsme utratili 125 000 Kč na informační technologii: automatizovaný knihovnický systém, který používá software Geac ADVANCE, databáze na CD-ROM. Databáze na CR-ROM, které nyní máme, jsou: Sociofile (abstrakta sociologické literatury), EconLIT (ekonomika), PAIS (politika a mezinárodní vztahy), SIGLE (informace o „šedé literatuře“), JUSTIS (legislativa Evropských společenství), Books in Print a Bookbank (britské a americké nakladatelské bibliografie). Poslední dva tituly jsou naším hlavním pomocníkem při objednávání knih a my vám rádi ukážeme, jak vám mohou pomoci při vaší práci.

Geac je kanadská firma specializující se na automatizaci knihoven a bankovních systémů, jedna ze dvou nebo tří největších firem na světě, zabývajících se automatizací knihoven. Její hlavní produkt pro knihovny, GLIS (Geac Library Information System), pracuje na vlastním hardware firmy Geac pod svým vlastním operačním systémem. Používá ho mnoho amerických a britských veřejných i akademických knihoven a je instalován také v jedné knihovně v St. Peterburgu. GLIS je už dosti zastaralý a ADVANCE je integrovaným systémem, který jej má nahradit. ADVANCE může pracovat na velkém množství hardware, protože pracuje v operačním systému UNIX, standardním operačním systémem brzké budoucnosti.

Při katalogizaci našich knih se řídíme anglo-americkými katalogizačními pravidly AACR2, katalogizujeme do počítačového formátu UNIMARC, jenž je normou, kterou většina českých a slovenských knihoven bude v blízké budoucnosti následovat; myslím, že jsme první knihovna v těchto dvou zemích, která UNIMARC používá. Napsali jsme příručku, která popisuje naše katalogizační pravidla, vlastní stručný průvodce k AACR2 a UNIMARCU a velmi rádi vám ho pošleme (máme jej však pouze v angličtině).

Online katalog knihovny je již téměř dokončen a my bychom byli rádi, kdybychom vám mohli předvést jednu z metod jeho budování, kterou používáme. Místo abychom katalogizovali knihy sami (což však také děláme!), napíšeme čísla ISBN na disketu, kterou pošleme do OCLC, největší databáze katalogizačních záznamů na světě (obsahuje více než 20 milionů záznamů). OCLC porovná obsah disku s databází a pošle nám na páse všechny záznamy, které podle našich údajů našli, což bývá v našem případě kolem 90 %. My potom jednoduše přidáme k záznamům naše místní informace: třídění (classmark, lokální značku), čísla čárkového kódu našich kopií knih. Tento postup nám ušetří mnoho času a odborné práce, avšak neušetří nám peníze, neboť i když je tato metoda na západní poměry levná, každý záznam nás stojí 20 Kč.

Naneštěstí nejsou záznamy v databázi OCLC ve formátu UNIMARC, ale ve formátu USMARC. Proto pro nás v OCLC napsali program, který konvertuje záznamy z USMARCu do UNIMARCu. Doufáme, že z toho budou mít jednoho dne užitek i jiné české a slovenské knihovny. Také firma Blackwell pro nás píše konverzní program z USMARCu, UKMARCu a CANADIANMARCu do UNIMARCu. To jim umožní, aby nám s každou zášilkou knih zaslali přímo v balíku pásku s jejich katalogizačními záznamy.

Knihy klasifikujeme pomocí Deweyho desetinného třídění. DDT je podobné (ale ne úplně) MDT, se kterým má mnoho z vás velké zkušenosti. DDT se nám zdálo vhodnější pro knihovnu s volným výběrem, protože podle naší zkušenosti čtenáři nikdy nenajdou knihy zařazené podle MDT; jeho interpunkce je příliš zmatená. Neuvědomil jsem si, jak složité bude naučit se klasifikovat vysoce odborné cizojazyčné knihy s pomocí cizojazyčných tabulek, ale

naším českým pracovníkům se to podařilo dosti dobře. Skotská knihovnice Linda Stevenson nás všechny DDT naučila a zklasifikovala velkou část fondu.

Předmětový přístup k našemu fondu nám umožňuje náš vlastní rejstřík k DDT a rejstřík v online katalogu. Počítat nám umožňuje také vyhledávání podle klíčových slov. Katalogizujeme pouze knihy, nikoli časopisecké články. Byl jsem velmi překvapen jak vyčerpávajícím způsobem mnoho českých a slovenských knihoven katalogizuje a zpracovává svoje fondy, mnohem obsáhleji než to děláme v Anglii.

Kromě běžného chodu knihovny se také snažíme pomoci jiným knihovnám a knihovnicům v České i Slovenské republice. Nechceme vůči nim vystupovat povyšně; prostě si jen vážíme toho, že máme peníze a víme, jak naléhat ostatní knihovny potřebují pomoc. Proto jsme v létě 1992 zorganizovali měsíční studijní cestu po britských knihovnách pro dva studenty knihovnictví, po jednom z Karlovy univerzity a z Univerzity Komenského. Doufáme také, že budeme moci pomoci financovat další studijní cestu tento rok v dubnu. Této studijní cesty, organizované SKPem, katedrou knihovnictví Univerzity Karlovy a Slovenským oddělením Britské knihovny, se zúčastní více než 40 profesorů, studentů i knihovníků. V době, kdy píšete tento článek, pracují v naší knihovně dvě knihovnice z Univerzity Komenského. Po dobu jednoho týdne budou pozorovat naše pracovní postupy a učit se z našich chyb.

Již jsem se několikrát zmínil o Karlově univerzitě. Znovu se naše cesty setkaly na začátku tohoto měsíce, kdy se Evropské dokumentační středisko UK přestěhovalo do naší budovy. EDS je největším zdrojem informací o oficiálních publikacích Evropských společenství v České i Slovenské republice a my si myslíme, že se bude velmi dobře doplňovat s fondy, které budujeme pro náš seminář Evropská studia. Doufáme, že budeme i budoucnosti dále spolupracovat.

Moji specializací je automatizace. V loňském roce jsem měl na konferenci SKIP přednášku „Výběr automatizovaného knihovnického systému“, praktický a spíše cynický pohled na léčky, které před nás staví automatizace knihoven. Jestli vás tato oblast zajímá, můžeme vám opět poslat kopii (v češtině). Pracuji také v malé skupině expertů, která se snaží formulovat dlouhodobou strategii automatizace knihoven Univerzity Karlovy. Se specialistou na počítačové sítě Univerzity Karlovy pracuji také na projektu, který by naše CD-ROM databáze zpřístupnil širší akademické komunitě. Nová počítačová síť FSTNET bude eventuelně spojit všechna centra vyššího vzdělání v České i Slovenské republice. Rádi bychom se do této sítě zapojili a nabídli naše zdroje informací všem.

Pomáháme také knihovnicům a počítačovým odborníkům Masarykovy univerzity formulovat postup automatizace jejich knihoven a připravit žádost o financování. Knihovna zaplatila stáž dvou pracovníků Masarykovy univerzity u české specializistky na automatizaci knihoven v Londýně. Žádost o financování je napsána v takové formě, že pokud nebude přijata v programu na podporu vyššího vzdělávání (HESP) Středoevropské univerzity, bude možné pokusit se ji uplatnit jinde. Žádost o financování zahrnuje i retrospektivní katalogizaci fondu stejnou metodou, jakou používáme my.

Od roku 1989 se dramaticky zvýšilo poštovní, zvláště do zahraničí. Nyní je pro české a slovenské knihovny téměř nemožné pokračovat ve výměnách publikací se zahraničními knihovnami. Tyto výměny však dovolují českým a slovenským knihovnám opatřit si cenné materiály, které by si jinak nemohly dovolit koupit a také zajišťují, že západní knihovny mají dobré fondy českých a slovenských publikací.

Výměny publikací jsou jistým způsobem komunikace mezi Východem a Západem a bylo by škoda, kdyby došlo k jejich omezení nebo i zániku. Proto od listopadu 1992 knihovna Středoevropské univerzity zkušebně podporuje mezinárodní výměnu publikací mezi českými/slovenskými a zahraničními knihovnami. Snažíme se nalézt nejlepší způsob, jak provozovat systém výměn a zjistit zájem o něj. Požádali jsme 80 knihoven, aby zabalené a připravené balíčky s knihami poslali k nám do knihovny a my zaplatíme poštovné do zahraničí. Tento způsob se ukázal jako jediný možný, neboť knihovny si nemohou dovolit zaplatit poštovné samy a poté dostat od nás peníze zpět, ani nemají finanční infrastrukturu, která by umožnila, abychom jim my platili poštovné přímo nebo jim dali grant. Dosud jsme tuto možnost nabídli pouze akademickým knihovnám. Čekáme na schválení příštího financování výměn, protože vlastně rozšiřujeme své služby na služby jiným knihovnám, což není naším úkolem.

Doufáme, že mnoho z těchto iniciativ přežije i kdyby se Středoevropská univerzita přestěhovala do Budapešti, avšak jsem si jistý, že

VÝSTAVA PHILIPPA FEHLA V GALERII ATRIUM

Ve dnech 18.2-7.3 uspořádala Středoevropská univerzita v Praze výstavu kreseb svého hostujícího profesora Philippha Fehla. Narodil se r. 1920 ve Vídni Židovským rodičům pocházejícím z Moravy. V Praze byl poprvé v r. 1938 na útěku před nacisty. Usadil se v Anglii, kde pracoval v oboru užité grafiky. 1940 emigroval do USA, kde se mu v Chicagu dostalo prvního uměleckohistorického školení. V l. 1942-45 složil v armádě v l. 1946-47 byl vyučovatelem při Norimberském procesu. Jeho umělecká dráha započala za války pracemi expresionistického charakteru. Po návratu z vojenské služby studoval umění a dějiny umění na Stanfordské univerzitě a v Chicagu. Tehdy postupně vyvinul jazyk svých capriccií, která ho od té doby provází životem. Pokud není na cestách, kreslí denně časně ráno nebo pozdě v noci. Fehl jako historik umění vyučoval na univerzitách v Chapel Hill a v Urbaně, dnes spolupracuje jako „emeritus“ pracuje ve Vatikánské knihovně v Římě. Jeho badatelské dílo je věnováno dějinám klasické tradice v umění. Jako umělec se Fehl zabývá toutéž tradicí o níž se domnívá, že přežila právě mezi pláky. Fehlovy pražské přednášky měly za téma Capriccio v umění. a v dějinách umění. Sám o svém díle říká:

Moji pláci jsou neustále v letu, i když si sednou a hovoří spolu. Žijí ve světě šedivých smolů. Za svých letů hledají, nalézají nebo odcházejí domů na přesně vymezené místo věčného odpočinku. Jsou se mnou od dětství, vyrostli se mnou a jsou podstatně moudřejší a mnohem vyzrálejší než já vůbec kdy mohu být, i kdybych šel blíživjak dlouho. Poskytují povzbuzení, útěchu a trpkou touhu, kterou mají jen pesimisté, v mlčenlivé vlnělosti, snad bez pocitu osamělosti spojeného s povinností, si přejí se podělit. Podporou jejich úsilí je žerí vyslovený v pravou chvíli se správným důrazem.

Jako umělec jsem v podstatě pozorovatel a historik plátek. Zapisuji, co říkají, když vzlétají nebo mizí v temnotě inkoustově modrých smolů. Známe se a přátelíme se na zvláštních a krásných místech, zastávkách v našich letech. Někdy přecházíme, když jsme k smrti zruždění nebo nás stihají lovci plátek. Létáme, když musíme, ale létáme také pro zábavu. V našem světě obvykle přší. Jsme šťastní, že se známe a jsme na sobě závislí.

Kde bychom byli, milí pozorovatelé, vy a já a pláci, kdyby capriccio, znalé místních poměrů, velkorysý, pokradmu neotevřelo bránu do světa, v němž se šedé smoly mění ve světo ?

Sorosovo centrum současného umění

V budově Středoevropské univerzity (3.p., dveře č.314) pracuje od konce minulého roku Sorosovo centrum současného umění. Centrum není bezprostřední součástí univerzity, nýbrž je prvkem projektu 16 podobných center zakládaných v současné době v hlavních městech bývalých komunistických krajín. Hlavním cílem těchto institucí, které mají být vzájemně spojeny vysokou počítačovou sítí, je pomoci překlenout bariéry a pomoci zařadit národní umění do kontextu světového vývoje.

Celková suma 100 000 \$ ročně je určena na financování dvou samostatných linií dokumentace současné umělecké tvorby, na uspořádání výroční reprezentační výstavy, na udělení grantů usnadňujících prezentaci individuální tvorby a na iniciování živé výměny informací ve všech okruzích současného výtvarného dění.

15.3. byl uzavřen konkurs na udělení zmíněných grantů pro tento rok. Rada centra ve složení Mahulena Nešlehová, Tomáš Vlček, Jiří Ševčík, Václav Erben (v zastoupení Jiřího Švestky) a Ludvík Hlaváček (ředitel Centra) rozdělila sumu 438 450 Kč mezi tyto projekty z celkové počtu 104 přihlášených:

František Skála, pomoc při dopravě děl z USA na Biennale světového umění v Benátkách, (autor je jediným reprezentantem České republiky v letošním ročníku).

Galerie Klatovy, pomoc při vydání dalšího dílu katalogu "Šedá cihla".

Galerie MXM, vydání souborného katalogu.

Nadace Lemberk, pomoc při vydání katalogu.

Společnost Hapetelika, výstava pro nevidomé.

Olga Karlíková a její konceptuální přátelé, katalog retrospektivní výstavy.

Václav Cigler, pomoc při vydání katalogu retrospektivní výstavy.

Jan Merta, katalog retrospektivní výstavy.

M.Meiner, V.Kokolia, M.Gabriel, T.Ruller, pomoc při vydání katalogu výstavy v Mnichově a v Mělníku.

jejich šance by byly větší, kdyby knihovna v Praze zůstala. Je to dobře pracující knihovna, která si zaslouží respekt pro své pracovní metody a ukazuje jaký prospěch by z nás mohlo české a slovenské vzdělávání mít.

Proč nám nyní hrozí, že G. Soros zastaví svou podporu pražské části Středoevropské univerzity na konci příštího akademického roku (září 1994) ? Jedná se o politický spor, střet mezi panem Sorem a ministerstvem školství ČR. G. Soros se domnívá, že česká vláda by měla platit část nákladů, postoj MŠ ČR je takový, že vláda odmítá platit nájem za budovu SEU po skončení akademického roku v září 1994, neboť má samozřejmě nedostatek finančních prostředků i pro jiné účely. Knihovna může být přestěhována také do Budapešti. My si však myslíme, že by to byla smutná záležitost a ztráta pro české i ostatní čtenáře a knihovny (a také pro mne a pro mé české spolupracovníky, kteří jsou hrdí na to čeho jsme dosáhli). Budeme se snažit knihovnu v Praze uchovat, například jako Středisko pro výzkum nacionalismu a etnických konfliktů.

Ať již Středoevropská univerzita zůstane v Praze nebo se přestěhuje do Budapešti, myslíme si, že Praha velice potřebuje knihovnu s

fondy v oblasti společenských věd, knihovnu zavádějící nové metody a s dobrými finančními zdroji pro nákup knih a časopisů, s knihami a časopisy ve volném výběru a s dlouhými půjčovnými hodinami; krátce „Open Library“, všem otevřenou knihovnu, která by sloužila jako informační zdroj pro celý region. Knihovnu, která by netrpěla nedostatkem zdrojů, nebo dědictvím minulosti. Budeme se snažit získat podporu vlivných lidí zde i na Západě, abychom mohli náš případ předložit politikům a vedoucím pracovníkům Středoevropské univerzity.

Před několika dny mi slovenská studentka, kterou jsme poslali vloni na studijní cestu do Anglie, poslala dukát pro štěstí, protože slyšela, že možná knihovnu zavřeme. Bohužel nebyl z pravého zlata (to by nám velmi pomohlo!), ale její podpora a podpora dalších českých a slovenských knihovníků pro nás bude mnohem důležitější než štěstí. Naši knihovnu navštívilo od jejího otevření více než 200 knihovníků. Byli bychom rádi, kdybyste nám vy, co nás znáte, napsali jestli by podle vašeho názoru měla knihovna v Praze zůstat. Vy co nás neznáte (pokud to bude možné, dejte nám předem vědět, abychom se vám mohli věnovat). (přeložil René Samek)

L. Konečný, M. Peříček jr., T. Vlček: CEU - Nová příležitost pro dějiny umění

Založením Středoevropské univerzity (a jejího oddělení dějin a filosofie umění a architektury) získal obor dějin umění novou příležitost rozšířit vestřední Evropě možnosti výuky a výzkumu. DU jakožto příliš úzce zaměřená disciplína nepatřily zprvu mezi obory, které chtěl George Soros, zakladatel CEU, podporovat. Na začátku roku 1991 se však podařilo toto rozhodnutí zvrátit poukazem na význam DU pro poznání v rámci humanitních disciplín. Rozhodujícím argumentem pro otevření oboru v Praze, bylo uznání Prahy jako křižovatky evropských kultur a jako místa, kde umění vždy hrálo významnou roli. Sorosova podpora dějin umění v Praze se nejnověji projevila především v jeho rozhodnutí zachovat zde tento program i v tom případě, že podmínky stanovené českou vládou nedovolí působení celé dosavadní pražské koleje CEU.

Oddělení dějin umění začalo svou pedagogickou činnost tříměsíčním postgraduálním programem v roce 1992. Východím tématem byly otázky vývoje umění a architektury v moderní a postmoderní době. Program nyní pokračuje zinním trimestrem a od podzimu 1993 bude otevřen jako celoroční postgraduální studium. Zvláštní pozornost je věnována jak obecním jevům, tak specifickým projevům umění přechodových období ve vývoji západní civilizace od středověku do 20. století. Oddělení

zamýšlí pokračovat v tom, co je chápáno jako jedinečný rys, který umožňuje rozvinout pluralitu metodických přístupů k umění. Předpokladem je neortodoxní složení pedagogického sboru, složeného ze čtyřlenného jádra stálých vyučujících a většího počtu hostujících profesorů (mj. W. Sauerländer, J. Ryckwert, P. Fehl, D. Veselý, W. Kemp, S. Mansbach). Spojení analýzy uměleckých děl s teorií umění, výkladem jeho dějin a filosofickou reflexí, o které oddělení dějin umění CEU usiluje je pokusem odpovědět na situaci uměnovědy v druhé polovině 20. století. Zdá se, že nového významu dnes nabývá Kantův *Streit der Fakultäten* : Jde o to, hledat na hranicích různých oborů to, co je přesahující a k čemu se mohou vztahovat pouze tak, že se konfrontují s jinou perspektivou. Tato "interdisciplinarita" současně odpovídá nové struktuře světa, v němž již není privilegovaných center - jak ve smyslu geografickém, tak ve smyslu univerzálně platných organizujících principů. Filosofie na oddělení dějin umění a filosofie umění nemá být pěstována jako obor "zastřešující" jiné přístupy. Je jedním z účastníků dialogu a chce připojit svůj hlas (či "diskurs") k těm, kdo v diskusi mezi vorými hledají cestu k takové hermeneutice plurality, která by nebyla druhotným komentářem k dílu, nýbrž podle známého výroku S. Sontagové "erotikou umění".

Oddělení dějin a filosofie umění a architektury působí pod vedením ředitele (T.Vlček) a profesorů (L.Konečný, M.Peříček jr., J.MacQuillan). Administrativní činnost koordinuje A.Gerbino spolu s V.Sýkorovou. Program oddělení schvaluje, výběr posluchačů provádí a členy profesorského sboru navrhuje *Steering Committee* (výběrová komise) ve složení: prof. arch. Christian Hermansen (Glasgow University), dr. Ivan Chvatík (Filozofický ústav AV ČR), dr. Ernő Marosi (katedra dějin umění budapeštské univerzity a Ústav dějin umění Maďarské akademie věd), dr. Wolf Tegethoff (Zentralinstitut für Kunstgeschichte, Mnichov), prof. Dalibor Veselý (Cambridge University) a dr. Tomáš Vlček (ředitel oddělení).

Výuky se účastní 45 studentů ze střední, východní i západní Evropy a z USA. Západní studenti platí 8.000 \$ ročně, ostatní dostávají stipendium ve výši 150 \$ měsíčně a eventuelně příplatek na dři. Všem je poskytováno ubytování a domácí a zahraniční exkurze v rámci programu.

CEU studentům umožňuje vzdělávání na základě standardu anglo-amerických univerzit. Z toho vyplývají některé požadavky. Studenti mají možnost vytvářet si svoje vlastní menu z programu, který oddělení poskytuje. Studenti jsou povinni psát písemné práce (eseje). Během trimestru jsou to čtyři krátké práce v rozsahu 3 až 5 stran a dvacetistránková práce závěrečná. Eseje, stejně jako celá výuka, jsou předkládány v anglickém jazyce. Studenti získávají osvědčení o absolvování studia. CEU je v současné době v procesu registrace u státu New York, jehož tituly bude v dohledné době udělovat. Do té doby, ale i do budoucna, budou nejlepší studenti mít možnost studium dokončit a titul získat na významných zaha-

ničních univerzitách (Oxford, Cambridge, Londýn, Glasgow). Školné a pobyt těchto studentů hraje George Soros.

Oddělení v rámci svých možností usiluje o rozvoj oboru a je vstřícné ke spolupráci se všemi jeho institucemi. Pomoc při vydávání Bulletinu UHS je jednou z těchto aktivit. Při rozvíjení spolupráce s domácími institucemi i jednotlivými badateli, oddělení spolupůsobí především v těchto základních sférách: podílí se na formování profilu pomocí vybraným vědeckým úkolům, která je poskytována pracovníkům mimo univerzitu (RSS), a je pověřeno podílet se na vyhodnocování významných grantů na podporu vysokého školství, udělovaných kolektivům a katedrám domácích univerzit (HESP).

Oddělení zakládá svůj vlastní výzkumný program v rámci vědecké činnosti CEU. V čele výboru pro výzkum na CEU je Sir Claus Mosser z Oxfordské univerzity.

Oddělení podává ediční návrhy pro nakladatelství CEU, které je přidruženým nakladatelstvím concernu pro vydávání vědecké literatury Oxford University Press.

Oddělení se podílí na řešení oborových projektů a výzkumů a na organizování symposií a přednášek. V tomto trimestru připravilo ve spolupráci s Ústavem dějin umění AV ČR a s univerzitou v Nottinghamu symposium o přeměně města v 19. století (24. - 26. března). Zúčastní se příprav výstavy díla A. Palladia na Pražském hradě. Oddělení pomáhá při budování knihovní sítě pro obor dějin umění; podává návrhy na akvizice; z hlediska odborného poradenství se podílí na rozvoji spolupráce uměnovědných knihoven. V roce 1992 byl ředitel oddělení pověřen pomocí při založení Sorosova centra současného umění a koordinováním spolupráce s ním.

CENTRAL EUROPEAN IN TRANSITION

Trimester I
September 13 to December 19, 1993

Modernism and its Collapse
• Dawn Ades, Essex University

Medieval Architecture and the Vision of the Celestial and Terrestrial Jerusalem
• Peter Carl, University of Cambridge

Selected Topics in Medieval History
• Georges Duby, College de France

Essential texts in Philosophy of Art: Kant and Heidegger
• Klaus Held, Bergische Universität

Reinterpretation of Medieval Art in Central Europe
• Jana Hlavačková, Czech Academy of Sciences

Medieval Art in Central Europe
• Erno Marosi, Hungarian Academy of Sciences

Art and Medieval Philosophy
• Josef Moural, Charles University

Symbolic and Intentional Representation in the Age of the Baroque
• Dalibor Veselý, Cambridge University

Architecture and the Enlightenment
• Anthony Vidler, Princeton University

Making the Place of Art Visible in a Split World
• Bernhard Waldenfels, Ruhr-Universität Bochum

British Aesthetics and Art History: Gombrich
• Richard Woodfield, Nottingham Trent University

Trimester II
January 10 to April 1, 1994

Mannerism and the Art of Central Europe
• Eliška Fučíková, Office of the President, Prague Castle

1) Philosophical Background of the Art of the Renaissance; 2) Phenomenological Interpretation of the Painting of Cezanne
• Klaus Held, Bergische Universität

Refiguration of Europe: 1550-1650
• Antonín Kostlán, Czech Academy of Sciences

Art and Kitsch in Modern and Post-Modern Society
• Tomáš Kulka, University of Tel-Aviv

The Issue of Multiple View: The Emancipation of Sculpture as an Art Medium
• Lars Olof Larsson, Universität Kiel

Geometry and Light in the Architecture of Guarino Guarini
• James McQuillan, University of Cambridge

Modern European Philosophy Since Descartes
• Josef Moural, Charles University

The Rhetoric of the Classical Orders
• John Onians, University of East Anglia

Art History in Transition
• Willibald Sauerländer, Zentralinstitut für Kunstgeschichte München

Concept of the Fragment in Modern Art and Architecture
• Dalibor Veselý, Cambridge University

Transition: Modernity and Avant-Garde
• Michael Zimmermann, Zentralinstitut für Kunstgeschichte München

Trimester III
April 11 to June 17, 1994

Modern Art in Central Europe
• László Béke, National Gallery of Art Budapest

Haussmann's Transformation of Paris into the City of the Industrial Age
• Françoise Choay, University of Paris

The Power of Images
• David Freedberg, Columbia University

Around 1800: From Disintegration into Polyfocality
• Werner Hoffman, University of Vienna

Contemporary Art and Photography
• Ian Jeffrey, Independent art critic, Great Britain

Visual Narratives
• Wolfgang Kemp, Philipps Universität Marburg

Central and Eastern European Avant-Garde
• Steven Mansbach, Center for Advanced Study in the Visual Arts, National Gallery of Art, Washington DC

Phenomenology and Art Theory
• Josef Moural, Charles University

Modern Art in Transition: Poland
• Maria Poprzeczka, University of Warsaw

The Poetics of Architecture
• Josef Rykwerdt, University of Pennsylvania

Fin de Siècle Budapest and Vienna
• Ilona Samányi, Independent art historian, Vienna

Theories of Modernity
• Wolf Tegethoff, Zentralinstitut für Kunstgeschichte München

PERMANENT FACULTY FOR THE ONE-YEAR POSTGRADUATE PROGRAM

Miroslav Petříček
Transitions in Modern Art and Philosophy

Lubomír Konečný
Visual Art and Literature: 1500 to 1800

Tomáš Vítček
Modern Art and Literature in Transition

BULLETIN 1/93

Ročník 4, číslo 1/1993. Vychází 4x ročně.
Vydává výbor UHS. Dne 30.3.1993.
Redakce: D. Barčová, M. Judlová, L. Konečný, I. Muchka, R. Prah.
Zahr. korespondent: M. Simons (Amsterdam)
Grafická úprava: I. Muchka
Adresa: ÚDU, Haštalská 6, 116 92 Praha 1
Tel: 23 23 23 0, Fax: 232 64 71
Sazba Times CE, Tisk LaserWriter II NTX, Apple Computer
ISSN: 0862-612

POZOR!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Ve středu 7. dubna v 15 hod. pronese Sir Ernst H. Gombrich (The Warburg Institute, University of London & hostující profesor CEU) v klášteře sv. Anežky České v Praze přednášku na téma "Beyond Realism: Metaphysical and Mystical Trends in 20th Century Art Theory".

!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!POZOR

POZOR!!!!!!!!POZOR

ÚPRAVA LEGITIMACÍ
Někteří členové přišli s poznatkem, že naše legitimace nepůsobí zejména v cizině dost věrohodně, protože nemají žádný doprovodný text. Nyní je možné na zadní stranu legitimace na počkání dotisknout pětijazyčný text a doplnit registrační číslo - zájemci se mohou zastavit u sekretářky UHS Dušany Barčové ve Fototéce ÚDU, Haštalská 6, Praha 1, Tel.: 23 23 23 0.